ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Μακεδονικά

Vol 12 (1972)

Αφιερούται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

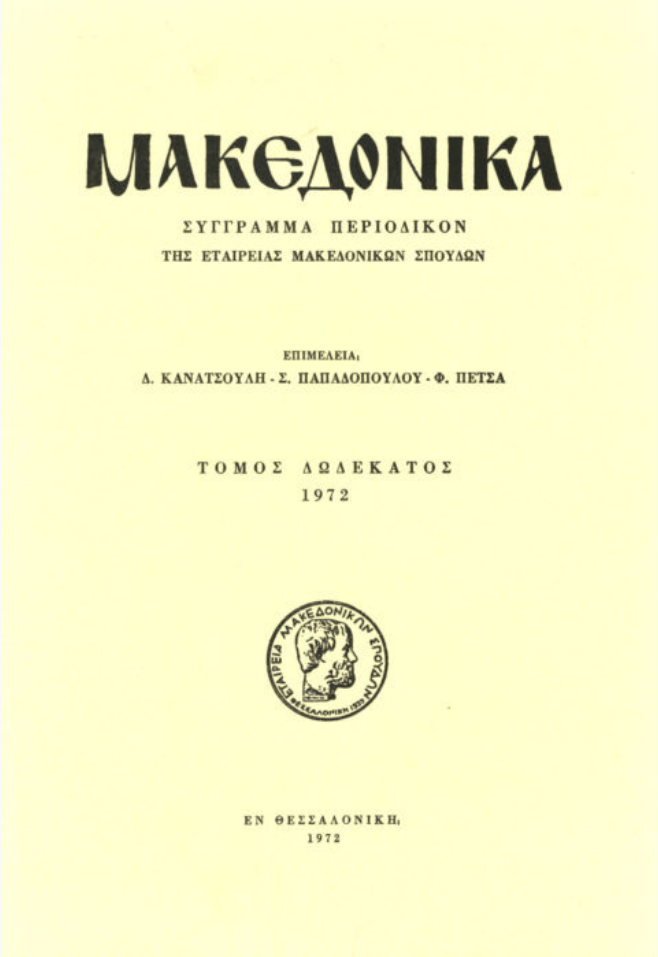
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑι
Δ. ΚΑΝΑΤΣΟΥΛΗ - Σ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ - Φ. ΠΕΤΣΑ

ΤΟΜΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ
1972

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗι
1972

Το γλωσσικό ιδίωμα του Λαγκαδά

Νίκος Β. Κοσμάς

doi: 10.12681/makedonika.1013

Copyright © 2015, Νίκος Β. Κοσμάς

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

To cite this article:

Κοσμάς Ν. Β. (1972). Το γλωσσικό ιδίωμα του Λαγκαδά. *Μακεδονικά*, *12*, 317–360. https://doi.org/10.12681/makedonika.1013

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 19/12/2025 04:06:23

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΟΥ ΛΑΓΚΑΔΑ*

1. ΦΩΝΗΤΙΚΗ

Α'. ΠΑΘΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΩΝΗΕΝΤΩΝ

1. Ἀνάπτυξη φωνηέντων

α) Ἀνάπτυξη προθετικοῦ *α*

Τὸ φαινόμενο αὐτὸ εἶναι διαδεδομένο σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα[1]: *γρήγορα*〉*ἀγλήγουρα, κόλλα*〉*ἀκόλλα, κολλῶ*〉*ἀκουλνῶ, ρημάζω*〉*ἀρμάζου, λιμπίζομαι*〉*ἀλ'βίζουμι, φυλλάδα*〉*ἀφ'λλάδα, λυποῦμαι*〉*ἀλυποῦμι.*

β) Ἀνάπτυξη *ι*

Ἀνάμεσα σὲ δυὸ τελικὰ σύμφωνα: *ἀλέτρι*〉*ἀλέτρ'*〉*ἀλέτιρ.*

2. Ἀφαίρεση ἀρχικῶν φωνηέντων

α) Ἀφαίρεση τοῦ ἀρχικοῦ *α*[2]: *Ἀναστάσιος*〉*Ἀναστάσης*〉*Ἀναστάης, Ἀναστασία*〉*Ἀναστασιά, Ἀπόστολος*〉*Ἀποστόλης*〉*Πουστόλ'ς, Ἀθανάσιος*〉*Ἀθανάσης*〉*Θανάης, ἀπόμεινα*〉*πόμ'να, ἀναγκάζω*〉*νιγάζου, ἀνακατώνω*〉*νικατώνου, ἀνεβαίνω*〉*νιβαίνου, ἀπόψι*〉*πόψι.*

β) Ἀφαίρεση τοῦ ἀρχικοῦ *ο*[3]: *ὀνειρεύομαι*〉*νειρεύουμι.*

γ) Ἀφαίρεση τοῦ ἀρχικοῦ *ι*[4]: *ὑποκάμισο*〉*π'κάμ'σου.*

---

* Γιὰ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τοῦ Λαγκαδᾶ δὲν ἔχει γραφῆ τίποτα. Ἔτσι οἱ δυσκολίες ποὺ συνήντησα ἦταν πολλές. Ἡ μελέτη βασίζεται σὲ ἀτομικὴ συλλογὴ ποὺ ἔκαμα στὴ δεκαετία 1950-1960, ὅταν ὑπηρετοῦσα στὸ Λαγκαδᾶ ὡς δάσκαλος.

Στὴ σύνταξη τῆς μελέτης, στὴν κατάταξη καὶ ἑρμηνεία τῶν φαινομένων μὲ βοήθησε πολὺ ὁ καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης κ. Ν. Π. Ἀνδριώτης, ποὺ καὶ ἀπὸ δῶ τὸν εὐχαριστῶ θερμά.

1. Α. Α. Παπαδοπούλου, Γραμματικὴ τῶν βορείων ἰδιωμάτων τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, Ἐν Ἀθήναις 1927, σ. 20. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 19. Α. Γ. Τσοπανάκη, Τὸ Σιατιστινὸ ἰδίωμα, «Μακεδονικά», τ. Β' (1941-1952), σ. 266 κ.ἑ. Δ. Ε. Τομπαΐδη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Θάσου, Θεσσαλονίκη 1967, σ. 9.

2. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 33. Δ. Ε. Τομπαΐδη, ἔ.ἀ., σ. 10.

3. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 33.

4. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 34.

3. Μεταβολὴ ἀρχικῶν φωνηέντων

Ἡ μεταβολὴ τῶν ἀρχικῶν φωνηέντων εἶναι φαινόμενο σποραδικὸ σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα[1].

α) Π ρ ὸ ς τ ὸ *α*: *ἐκκλησία*〉*ἀγλησᾶ, ἐντροπὴ*〉*ἀdρουπή, ἀdρέπουμι, ἐγγονὴ*〉*ἀgουνή, ἐξαδέλφη*〉*ἀξαδέρφ'*, *ὅστρακο–ὀστράκα*〉*ἀστριχιά*.

β) Π ρ ὸ ς τ ὸ *ο* (*ου*): *ἐχθρὸς*〉*ὀχτρὸς*〉*οὐχτρός, ἔμπυο*〉*ὄbιου*〉*οὐbιάζου*.

4. Κόφωση τῶν ἀτόνων *e* σὲ *i* καὶ *o* σὲ *u*

Ὁ γενικὸς αὐτὸς νόμος τῶν βόρειων ἰδιωμάτων ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ ἰδίωμα τοῦ Λαγκαδᾶ[2]:

α) Τ ὸ ἄ τ ο ν ο *ε* τρέπεται σὲ *ι*: *παιδὶ*〉*πιδί, θέλετε*〉*θέλιτι, σὲ*〉*σῖ, κρέμεται*〉*κρέμιτι, παίζετε*〉*παίζιτι*〉*παίζ̂'τι, ἔπαιξα*〉*ἔπιξα, ζαλίζομαι*〉*ζαλίζουμι, ζαλίζεσαι*〉*ζαλίζ̂ισι, ἐργάτης*〉*ἰργάτ'ς, ἐλάφι*〉*ἰλάφ'*.

β) Τ ὸ ἄ τ ο ν ο *ο* τρέπεται σὲ *ου*: *βλέπω*〉*γλέπου, ἄνθρωπος*〉*ἄνθρουπους, ὁ λόγος*〉*οὐ λόγους, τὸ παιδὶ*〉 *τοὺ πιδί*.

5. Ἀποβολὴ ἀτόνων *i* καὶ *ου*

Ὁ σχετικὸς νόμος τῶν βόρειων ἰδιωμάτων ἰσχύει καὶ στὸ Λαγκαδιανὸ ἰδίωμα. Μόνο ποὺ τὸ τελικὸ *ι* προτοῦ φύγει οὐρανώνει τὰ προηγούμενα σύμφωνα, *κ̂, γ̂, χ̂, λ̂, ν̂*, κι ἔτσι μετὰ τὴν ἀποβολή του ἡ οὐρανικότητα μένει.

α) Ἀ π ο β ο λ ὴ *ι*[3]: *dουσέκι*〉*dουσέκ̂, bαρdάκι*〉*bαρdάκ̂, ξιλίκι*〉*ξ'λίκ̂, οὐτζάκι*〉*οὐτζάκ̂', φουρκάλι*〉*φουρκάλ̂', ἀζάλη*〉*ἀζάλ̂', καμίνι*〉*καμίν̂', ἁλατισμένη*〉*ἁλατ'σμέν̂', φιλήσω*〉*φ'λήσου, κόκκινο*〉*κόκκ'νου, τινάζω*〉*τ'νάζου*.

β) Ἀ π ο β ο λ ὴ *ου*: *τσουκάλ*〉*τσ'κάλ̂', δουλειὰ*〉*δ'λειά, χουνέρι*〉*χ'νέρ̂', ὑποκάμισο*〉*π'κάμ'σου, τραγουδῶ*〉*τραγ'δῶ, ἄκουσα*〉*ἄκ'σα, κουβαλάω*〉*g'βανῶ, κουβᾶς*〉*g'βᾶς, γράφουν*〉*γράφ'ν, παίζουν*〉*παίζ'ν*.

6. Ἀποβολὴ νόθων *i* καὶ *u*

α) Ἀ π ο β ο λ ὴ ν ό θ ο υ *i*[4]: *ἐφημερίδα*〉*ἰφημιρίδα*〉*'θημιρίδα, θάρεσα*〉*θάρισα*〉*θάρ'σα*.

---

1. Α. Γ. Τ σ ο π α ν ά κ η, ἔ.ἀ., σ. 274. Π. Ἀ ρ α β α ν τ ι ν ο ῦ, Ἠπειρωτικὸν Γλωσσάριον, 1909, σ. 26. Δ. Ε. Τ ο μ π α ῖ δ η, ἔ.ἀ., σ. 9.

2. Α. Α. Π α π α δ ο π ο ύ λ ο υ, ἔ.ἀ., σ. 11. Ν. Π. Ἀ ν δ ρ ι ώ τ η, ἔ.ἀ., σ. 23. Τ ο ῦ ἰ δ ί ο υ, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.ἑ. Δ. Ε. Τ ο μ π α ῖ δ η, ἔ.ἀ., σ. 10.

3. Α. Α. Π α π α δ ο π ο ύ λ ο υ, ἔ.ἀ., σ. 14. Δ. Ε. Τ ο μ π α ῖ δ η, ἔ.ἀ., σ. 11.

4. Ν. Π. Ἀ ν δ ρ ι ώ τ η, Περὶ τῆς ἀποβολῆς τῶν νόθων *i* καὶ *u* ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ,

Ἐδῶ ἔχομε καὶ τὰ θηλυκὰ ὀνόματα σὲ -εα, ποὺ τὸ ε ἔγινε ι καὶ ἀποβλήθηκε, ὕστερα ἀπὸ συνίζηση[1]: *καλογραία*>*καλουγριὰ*>*καλουγρά, ἀποκρέα*> *ἀπουκριὰ*>*ἀπουκρά, κοπρέα*>*κουπριὰ*>*κουπρά, μακρέα*>*μακριὰ*>*μακρά.*

β) Ἀ π ο β ο λ ὴ ν ό θ ο υ *u*[2]: *Ὀλυμπία*>*Οὐλυβία*>*Λυβία, ὁλογυρνάει*>*οὐλουγιουρνάει*>*λουγιουρνάει, ἀλωνόπετρα*>*ἀλουνόπιτρα*>*ἀλ'νόπιτρα.*

7. Ἀφομοίωση

Π ρ ὸ ς τ ὸ *α*[3]: *πανηγύρι*>*παναΰρ', ἀνεμοζάλη*>*ἀναμουζάλ'.*

8. Ἀνάπτυξη

Τ ο ῦ *ου*: Στὴν ἀρχὴ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας *μου* ἀναπτύσσεται *ου*, ὅταν ἡ προηγούμενη λέξη λήγει σὲ σύμφωνο[4]: *ὁ πατέρας μου*> *οὐ πατέραζ μου*> *οὐ πατέραζ μ'*> *οὐ πατέραζ 'ουμ, ὁ ἄντρας μου*> *οὐ ἄντραζ μου*> *οὐ ἄντραζ μ'*> *οὐ ἄντραζ 'ουμ, ὁ γιός μου*> *οὐ γιόζ μου*> *οὐ γιόζ μ'*> *οὐ γιόζ 'ουμ, ὁ λιμός μου*> *οὐ λιμόζ μου*> *οὐ λιμόζ μ'*> *οὐ λιμόζ 'ουμ.*

9. Ἄλλες ἀλλοιώσεις φωνηέντων

Σποραδικὰ ἔχομε καὶ τὶς παρακάτω ἀλλοιώσεις φωνηέντων:
α>*ε*[5]: *χαντάκι*>*χιδέκ'.*
α>*ι*[6]: *ἀφαλὸς*>*'νιφαλός, χαντάκι*>*χιδέκ'.*
α>*ου*[7]: *παξιμάδι*>*πουξιμάδ', παπάρα*>*πουπάρα.*
ε>*ου*: *τεμπέλης*>*τουβέλ'ς, τεμπελχανὰς*>*τουβιλχανάς, τεμπελιάζω*>*τουβιλιάζου.*
η>*ου*[8]: *ζήλεια*>*ζούλεισ, τσαντήρι*>*τσαδούρ'.*
ο>*ε*[9]: *κατώφλι*>*κατέφλ'.*

«Ἀθηνᾶ», τ. 43 (1931), σ. 171 κ.ἑ. Α. Α. Π α π α δ ο π ο ύ λ ο υ, ἔ.ἀ., σ. 15. Δ. Ε. Τ ο μ π α ῖ δ η, ἔ.ἀ., σ. 11.

1. Ν. Π. Ἀ ν δ ρ ι ώ τ η, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 115.

2. Ν. Π. Ἀ ν δ ρ ι ώ τ η, ἔ.ἀ., σ. 171 κ.ἑ. Α. Α. Π α π α δ ο π ο ύ λ ο υ, ἔ.ἀ., σ. 16. Δ. Ε. Τ ο μ π α ῖ δ η, ἔ.ἀ., σ. 12.

3. Ν. Π. Ἀ ν δ ρ ι ώ τ η, Τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 32 καὶ 33. Δ. Ε. Τ ο μ π α ῖ δ η, ἔ.ἀ., σ. 14.

4. Α. Α. Π α π α δ ο π ο ύ λ ο υ, ἔ.ἀ., σ. 21.

5. Δ. Ε. Τ ο μ π α ῖ δ η, ἔ.ἀ., σ. 16.

6. Αὐτόθι.

7. Αὐτόθι.

8. Ν. Π. Ἀ ν δ ρ ι ώ τ η, ἔ.ἀ., σ. 32. Δ. Ε. Τ ο μ π α ῖ δ η, ἔ.ἀ., σ. 16.

9. Ν. Π. Ἀ ν δ ρ ι ώ τ η, ἔ.ἀ., σ. 32.

Β'. ΠΑΘΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ

1. Ἀνάπτυξη συμφώνων

Ἀνάπτυξη *ν*: Ἀπὸ συνεκφορὰ μὲ προηγούμενο τελικὸ *ν*[1]: *ἥλιος*>*νήλιους*, *ἴσκιος*>*νίσκιους*, *ἴσκιωμα*>*νίσκιωμα*, *ἰσκιώματα*>*νισκιώματα*, *ὕπνος*>*νύπνους*, *οὐρὰ*>*νουρά*

2. Ἀλλοίωση συμφώνων

Α. Σύμφωνα ἁπλᾶ πρὶν ἀπὸ φωνήεντα καὶ ἀνάμεσα σὲ φωνήεντα

Τὰ συριστικὰ καθὼς καὶ τὰ *ξ* καὶ *ψ* προφέρονται παχιά, ὅταν ἀκολουθοῦν *ε* καὶ *ι*[2]: *σήμερα*>*σ̂ήμερα*, *σί λέγω*>*σ̂ί λ̂έου*, *ἐσένα*>*ἰσ̂ένα*, *ἡ μέση της*>*ἡ μέσ̂ητς*, *νὰ σὶ πῶ*>*νὰ σ̂ὶ πῶ*, *πατημασιὰ*>*πατ'μασ̂ά*, *Τάσιος*>*Τάσ̂ους*, *ζιβγάρι*>*ζ̂ιβγάρ'*, *ζιβζέκης*>*ζ̂ιβζέκ'ς*, *ξέρω*>*ξ̂έρου*, *ἄξιος*>*ἄξ̂ους*, *ξιφτίζω*>*ξ̂ιφτίζου*, *ψὲς*>*ψ̂ές*, *ψέμματα*>*ψ̂έμματα*, *ἀνεψιὰ*>*ἀν'ψ̂ά*.

β>*γ*: *βογγάει*>*γουγάει*.

β>*φ*: Τὸ ἠχηρὸ *β* τρέπεται σὲ ἄηχο *φ* πρὶν ἀπὸ τὸ *κ*[3]: *ἀνέβηκα*>*'νιέβ'κα*>*'νιέφ'κα*, *κατέβηκα*>*κατέβ'κα*>*κατέφ'κα*.

ζ>*σ*. Τὸ ἠχηρὸ *ζ* τρέπεται σὲ *σ* πρὶν ἀπὸ τὸ *κ*: *γουρσούζικα*>*'οὐρσούσ'κα*.

γ>*κ*: *γαριφαλιὰ*>*καραφιλιά*, *γαρίφαλα*>*καραφίλια*.

γ>*ν*: *φεύγω*>*φεύνου*.

γ>*χ*: *λιγνὸς*>*λιχνός*.

δ>*θ*: Στὶς κτητικὲς ἀντωνυμίες τὸ *δ* πρὶν ἀπὸ τὸ *κ* τρέπεται σὲ *θ*[4]: *ἰδικός*>*θ'κός*, *δικὴ*>*θ'κή*, *δικὸ*>*θ'κό*, *ἰδικὲς*>*θ'κιές*.

θ>*δ*. Στὸ μόριο *θά*: *θὰ*>*δά*.

θ>*τ*: *ἤρθαν*>*ἤρταν*, *ἤρθαμε*>*ἤρταμι*.

κ>*g*: *ἐκκλησία*>*ἀγλησ̂ά*, *ἀκὶς*>*ἀγίδα*, *κουβᾶς*>*g'βᾶς*, *κουβαλῶ*>*g'βανῶ*.

λ>*ν*: *κουβαλῶ*>*g'βανῶ*.

Τὸ ὑγρὸ *λ* καὶ τὸ ἔρρινο *ν* προφέρονται ὡς οὐρανικὰ πρὶν ἀπὸ τὸ *ε* σὰν τὸ ἰταλικὸ *gl* καὶ σὰν τὸ γαλλικὸ *gn*[5]: *λέω*>*λ̂έου*, *κλαίω*>*κλ̂αίου*, *λὲς*>*λ̂ές*, *κανένας*>*καν̂ένας*, *τρανὲς*>*τραν̂ές*, *φωνὲς*>*φουν̂ές*, *γυναίκα*>*γ'ν̂έκα*, *ἀνέβηκα*>*'ν̂έφ'κα*.

---

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 44. Δ. Ε. Τομπαΐδη, ἔ.ἀ., σ. 23.
2. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.ἀ., σ. 27. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.ἑ. Δ. Ε. Τομπαΐδη, ἔ.ἀ., σ. 17.
3. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 115.
4. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 115.
5. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 115.

φ>θ: *ἐφημερίδα>'φημιρίδα>θημιρίδα.*

Β. Συμφωνικὰ συμπλέγματα

α) *γγ* καὶ *γκ>g*[1]: *ἀγγεῖο>ἀgειό, ἀναγκάζω>'νιgάζου.*

β) *μπ>b*[2]: *μπόρα>bόρα, ἀμπέλι>ἀbέλ'.*

γ) *ντ>d*[3]: *δέντρο>δέdρου, ἄντρας>ἄdρας.*

δ) *βλ>γλ*[4]: *βλέπω>γλέπου, σουβλὶ>σουγλί, σουβλισμένα>σουγλισμένα, βλέφαρο>γλέφαρου>gλέφαρου.*

ε) *κτ>χτ.* Τὸ σύμπλεγμα *κτ* ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὴν ἀποβολὴ ἐνδιαμέσου φωνήεντος τρέπεται σὲ *χτ*: *κοιτάζω>κ'τάζου>χτάζου.*

στ) *σ* ἠχηρὸ>*ζ*[5]. Τὸ *σ* ἐπηρεάζεται ἠχητικὰ ἀπὸ τὸ γειτονικὸ ἠχηρό: *συμπέθερος—συμπεθέρα>ζbέθιρους—ζbιθέρα.*

3. Μετάθεση συμφώνων

Ἡ μετάθεση στὸ ἰδίωμα τοῦ Λαγκαδᾶ περιορίζεται μόνο στὸ σύμφωνο *ρ*[6]: *κίτρινος>κίτιρνους, κιτρινάδα>κιτιρνάδα* (ἴκτερος), *πριόνι>πιργιόν', δρεπάνι>διρπάν', στέργω>στρέγου.*

4. Ἀνομοίωση συμφώνων

α) Ἀνομοιωτικὴ ἀλλοίωση

ρ—ρ>λ—ρ[7]: *περιστέρια>πιλιστέρια, Γρηγόρης>Γληγόρ's, γρήγορα>ἀγλήγουρα.*

β) Ἀνομοιωτικὴ ἀποβολὴ συμφώνου

Τὸ *σ* καὶ τὸ *ζ* στὶς καταλήξεις *-σης* καὶ *-ζεις* ἀποβάλλονται ἀνομοιωτικά[8]: *νὰ ζήσης>νὰ ζῆης, νὰ ὀργώσης>νὰ γουργώης, νὰ ψεματίσης>νὰ ψῆματίης, νὰ πουλήσης>νὰ πουλήης, φωνάζεις>φουνάεις, διαβάζεις>διαβάεις, σφάζεις>σφάεις.*

γ) Ἀνομοιωτικὴ ἀποβολὴ συλλαβῆς[9]: *συνεννοοῦμαι>σουνουνοῦμι>σουνοῦμι, συνονόματος>σ'νόματους, κοιμούσασταν>κ'μούσταν, ἤσασταν>ἤσταν.*

---

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 115.
2. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 115.
3. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 115.
4. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 48.
5. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἔ.ἀ., σ. 20.
6. Α. Γ. Τσοπανάκη, ἔ.ἀ., σ. 281 κ.ἑ. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 49. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἔ.ἀ., σ. 23 κ.ἑ.
7. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 50.
8. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 116. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἔ.ἀ., σ. 25. Α. Γ. Τσοπανάκη, ἔ.ἀ., σ. 282.
9. Α. Γ. Τσοπανάκη, ἔ.ἀ., σ. 282. Δ. Ε. Τομπαῖδη, ἔ.ἀ., σ. 25.

5. Ἀποβολὴ συμφώνων

α) Τοῦ *γ*

Στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης πρὶν ἀπὸ φωνῆεν[1]: *γουρσούζης*> *'οὐρσού'ης, γουρσούξικα*>*'οὐρσούσ'κα, γιλέκο*>*'ἰλέκ', γυρεύω*>*'ἰρεύου.*

Μέσα στὴ λέξη ἀνάμεσα σὲ φωνήενα[2]: *Χριστούγεννα*>*Χριστούϊνα, ἀνώγι*>*ἀνώϊ, κατώγι*>*κατώϊ, μαγειρεύω*>*μαειρεύου, πανηγύρι*>*παναγίρι*>*παναΐρ', πηγαίνω*>*πααίνου.*

β) Τοῦ *τ*

Ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ἄτονου *ι* καὶ *ου* τὸ *τ* βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ σύμφωνα ἀποβάλλεται[3]: *ζαλίστηκα*>*ζαλίστ'κα*>*ζαλίσ'κα, νηστικὸς*>*νηστ'κὸς*>*νησ'κός, ἀντρουπιάστηκα*>*ἀdρουπιάστ'κα*>*ἀdρουπιάσ'κα, μαζώχτηκα*>*μαζώχτ'κα*>*μαζώχ'κα, δάχτυλο*>*δάχτ'λου*>*δάχ'λου, δαχτυλίδι*>*δαχτ'λίδ'*>*δαχ'λίδ', πέφτουν*>*πέφτ'ν*>*πέφ'ν.*

Τὸ *τ* ἀποβάλλεται καὶ σὲ ὡρισμένες πτώσεις τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας *αὐτός*[4]: *αὐτ'νοῦ*>*αὐ'νοῦ, αὐτ'νοὶ*>*αὐ'νοί, αὐτ'νοὺς*> *αὐ'νούς, αὐτ'νῶν*>*αὐ'νῶν.*

γ) Τοῦ *χ*

Μέσα στὴ λέξη ἀνάμεσα σὲ φωνήενα[5]: *ἀστόχησα*>*'στόη'σα, ξαστόχησα*>*ξῆιστό'ησα.*

2. ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

Α'. ΟΝΟΜΑ

1. Τὸ ἄρθρο

Τὰ ἄρθρα εἶναι τρία: *οὔ* γιὰ τὸ ἀρσενικό, *ἡ* γιὰ τὸ θηλυκὸ καὶ *τοὺ* γιὰ τὸ οὐδέτερο γένος. Τὸ ἀρσενικὸ ἄρθρο *«ἰ»*[6], ποὺ βρίσκομε σὲ ἄλλα βόρεια νεοελληνικὰ ἰδιώματα δὲν ὑπάρχει στὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τοῦ Λαγκαδᾶ.

---

1. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.ἀ., σ. 32. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.ἑ. Τοῦ ἴδιου, Τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 52.

2. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.ἀ., σ. 32. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.ἑ. Τοῦ ἴδιου, Τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 52. Δ. Ε. Τομπαΐδη, ἔ.ἀ., σ. 21.

3. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145, κ.ἑ. Α. Γ. Τσοπανάκη, ἔ.ἀ., σ. 282. Δ. Ε. Τομπαΐδη, ἔ.ἀ., σ. 22.

4. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.ἀ., σ. 75-76.

5. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.ἀ., σ. 35. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας, σ. 53.

6. Β. Δ. Φόρη, Τὸ ἀρσενικὸ ἄρθρο *ἰ* στὰ βόρεια νεοελληνικὰ ἰδιώματα, Κοζάνη

2. Ἡ κλίση τῶν ὀνομάτων

Οἱ πληθυντικοὶ τῶν ἀρσενικῶν ὀνομάτων σὲ *-αῖοι* παρουσιάζονται μὲ τὴ μορφὴ *-οί*, π.χ. *οἱ κουμπαραῖοι—οἱ κουβαροί, οἱ νοικοκυραῖοι—οἱ νοικουκυροί, οἱ μιθουκλιαραῖοι—οἱ μιθουκλιαροί, οἱ τσιαπλιακαῖοι—οἱ τσιαπλιακοί.*

Ἡ γενικὴ πτώση ἐκφράζεται περιληπτικὰ μὲ τὴν πρόθεση *ἀπὸ* καὶ *αἰτιατική*[1], π.χ. *τσακίσκι τοὺ χιρούλλ' ἀπ' τὴ στάμνα,* ἀντὶ τῆς στάμνας, *τοὺ σαμάρ' ἀπ' τοὺ γαδούρ',* ἀντὶ τοῦ γαϊδουριοῦ, *τοὺ νιρὸ ἀπ' τὴ βρουχή,* ἀντὶ τῆς βροχῆς, *τὰ ροῦχα ἀπ' τὰ πιδιά,* ἀντὶ τῶν παιδιῶν.

3. Οὐσιαστικὰ

Ἀ ρ σ ε ν ι κ ὰ

	Σὲ *-ὸς*		Σὲ *-ος*		Σὲ *-ος*	
			Ἑνικὸς ἀριθμὸς			
Ὀν.	*οὺ*	*ἀδιρφὸς*	*οὺ*	*κουβάρους*	*οὺ*	*ἄνθρουπους*
Αἰτ.	*τοὺν*	*ἀδιρφὸ*	*τοὺν*	*κουβάρου*	*τοὺν*	*ἄνθρουπου*
			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς			
Ὀν.	*οἱ*	*ἀδιρφοὶ*	*οἱ*	*κουβαροὶ*	*οἱ*	*ἀνθρῶπ'*
Αἰτ.	*τ'ς*	*ἀδιρφοὶ*	*τ'ς*	*κουβαροὶ*	*τ'ς*	*ἀνθρῶπ'*

	Σὲ *-ὴς*		Σὲ *-ης*		Σὲ *-ης*	
			Ἑνικὸς ἀριθμὸς			
Ὀν.	*οὺ*	*μαϊταπτσὴς*	*οὺ*	*βακάλ'ς*	*οὺ*	*νοικουκύρ'ς*
Αἰτ.	*τ'*	*μαϊταπτσὴ*	*τ'*	*βακάλ'*	*τ'*	*νοικουκύρ'*
			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς			
Ὀν.	*οἱ*	*μαϊταπτσῆδις*	*οἱ*	*βακάλ'δις*	*οἱ*	*νοικουκυροὶ*
Αἰτ.	*τ'ς*	*μαϊταπτσῆδις*	*τ'ς*	*βακάλ'δις*	*τ'ς*	*νοικουκυροὶ*

	Σὲ *-ὰς*		Σὲ *-ὲς*
			Ἑνικὸς ἀριθμὸς
Ὀν.	*οὺ*	*βασιλιὰς*	*οὺ*	*βαχτῶὲς*
Αἰτ.	*τοὺ*	*βασιλιὰ*	*τ'*	*βαχτῶὲ*

1956, Α. Ι. Θ α β ώ ρ η, Ἡ προέλευση τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου *ί* τῶν βορείων νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, «Ἑλληνικά», τ. 16 (1958-59), σ. 189 κ.ἑ. Ν. Π. Ἀ ν δ ρ ι ώ τ η, ἔ.ἀ., σ. 60. Α. Α. Π α π α δ ο π ούλ ου, ἔ.ἀ., σ. 50, Δ. Ε. Τ ο μ π α ῖ δ η, ἔ.ἀ., σ. 28.

1. Ν. Π. Ἀ ν δ ρ ι ώ τ η, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 113 κ.ἑ. Α. Γ. Τ σ ο π α ν ά κ η, ἔ.ἀ., σ. 298.

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀν.	*οἱ*	*βασιλιάδις*	*οἱ*	*baχτσέδις*
Αἰτ.	*τ'ς*	*βασιλιάδις*	*τ'ς*	*baχτσέδις*

Θ η λ υ κ ὰ

	Σὲ *-ὰ*		Σὲ *-α*		Σὲ *-α*	
			Ἑνικὸς ἀριθμὸς			
Ὀν.	*ἡ*	*χαρὰ*	*ἡ*	*γιούφτσα*	*ἡ*	*πέρδικα*
Αἰτ.	*τ'*	*χαρὰ*	*τ'*	*γιούφτσα*	*d'*	*πέρδικα*
			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς			
Ὀν.	*οἱ*	*χαρὲς*	*οἱ*	*γιοῦφτσις*	*οἱ*	*πέρδικις*
Αἰτ.	*τ'ς*	*χαρὲς*	*τ'ς*	*γιοῦφτσις*	*τ'ς*	*πέρδικις*

	Σὲ *-ὴ*		Σὲ *-η*	
			Ἑνικὸς ἀριθμὸς	
Ὀν.	*ἡ*	*βρουχὴ*	*ἡ*	*ράχ'*
Αἰτ.	*τ'*	*βρουχὴ*	*d'*	*ράχ'*
			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς	
Ὀν.	*οἱ*	*βρουχὲς*	*οἱ*	*ράχις*
Αἰτ.	*τ'ς*	*βρουχὲς*	*τ'ς*	*ράχις*

Ο ὗ δ έ τ ε ρ α

	Σὲ *-ὶ*		Σὲ *-ι*		Σὲ *-ὸ*	
			Ἑνικὸς ἀριθμὸς			
Ὀν.	*τοὺ*	*πιδὶ*	*τοὺ*	*τραπέζ'*	*τοὺ*	*αὐγὸ*
Αἰτ.	*τοὺ*	*πιδὶ*	*τοὺ*	*τραπέζ'*	*τοὺ*	*αὐγὸ*
			Πληθυντικὸς ἀριθμὸς			
Ὀν.	*τὰ*	*πιδιὰ*	*τὰ*	*τραπέζια*	*τ'*	*αὐγὰ*
Αἰτ.	*τὰ*	*πιδιὰ*	*τὰ*	*τραπέζια*	*τ'*	*αὐγὰ*

	Σὲ *-ο*		Σὲ *-ο*	
			Ἑνικὸς ἀριθμὸς	
Ὀν.	*τοὺ*	*μήλου*	*τοὺ*	*ἄλουγου*
Αἰτ.	*τοὺ*	*μήλου*	*τοὺ*	*ἄλουγου*

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀν.	*τὰ μῆλα*	*τ' ἄλουγα*
Αἰτ.	*τὰ μῆλα*	*τ' ἄλουγα*

4. Ἐπίθετα

Τὰ ἐπίθετα κλίνονται ὅπως καὶ τὰ ἀντίστοιχα στὴν κατάληξη οὐσιαστικά. Οἱ καταλήξεις στὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων:

Σὲ *-ὸς:* οὐ καλός, ἡ καλή, τοὺ καλό· οὐ παχιός, ἡ παχιά, τοὺ παχιό.
Σὲ *-ος:* οὐ ἀσ'μένιους, ἢ ἀσ'μένια, τοὺ ἀσ'μένιου· οὐ φρόνιμους, ἡ φρόνιμ', τοὺ φρόνιμου.

5. Ἀριθμητικὰ

ἕνας	*μνιὰ*	*ἕνα*
ἕναν	*μνιὰ*	*ἕνα*
δγιό,		
τρεῖς		*τρία*
τέσσιρ'ς		*τέσσιρα,*

πέδι, ἕξ, ἰφτά, οὐχτώ, ἰνιά, δέκα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ *ἕνας* ποὺ σχηματίζει αἰτιατικὴ *ἕναν*, ὅλα τὰ ἄλλα ἀριθμητικὰ εἶναι ἄκλιτα[1], π.χ. *ἕνα χρουνοῦ, τρία χρουνοῦ, τέσσιρα χρουνοῦ.*

6. Ἀντωνυμίες

α) Π ρ ο σ ω π ι κ ὲ ς

α' πρόσωπο	β' πρόσωπο
Ἑνικὸς ἀριθμὸς	
ἰγὼ	*σὺ*
μ', ἰμ' ἢ *(ουμ)*	*σ', ἰσ'*
ἰμένα, μένα	*σιένα*
Πληθυντικὸς ἀριθμὸς	
ἰμεῖς	*ἰσεῖς*
—	—
μᾶς	*σᾶς*

1. Ν. Π. Ἀ ν δ ρ ι ώ τ η, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.ἑ.

β) Κ τ η τ ι κ ὲ ς

θ'κόζ οὐμ'	*θ'κή μ'*	*θ'κό μ'*
θ'κός σ'	*θ'κή σ'*	*θ'κό σ'*
θ'κός τ', τ'ς	*θ'κή τ', τ'ς*	*θ'κό τ', τ'ς*
θ'κοί (-ές, -ά) μας	*θ'κοί σας*	*θ'κοί τ'ς*

γ) Δ ε ι χ τ ι κ ὲ ς

αὐτὸς	*αὐτ'νὴ*	*αὐτὸ*
αὐ'νοῦ	*αὐτ'νῆς*	*αὐ'νοῦ*
αὐτὸν	*αὐτ'νὴ*	*αὐτὸ*
αὐ'νοὶ	*αὐτ'νὲς*	*αὐτὰ*
αὐτ'νῶν	*αὐτ'νῶν*	*αὐ'νῶν*
αὐ'νοὺς	*αὐτ'νὲς*	*αὐτὰ*
'κείνους	*'κείν'*	*'κείνου*
'κ'νοῦ	*'κ'νῆς*	*'κ'νοῦ*
'κείνουν	*'κείν'*	*'κείνου*
'κ'νοὶ	*'κεῖνις*	*'κεῖνα*
'κ'νῶν	*'κ'νῶν*	*'κ'νῶν*
'κ'νοὺς	*'κεῖνις*	*'κεῖνα*
τέτοιους	*τέτοια*	*τέτοιου*
—	*τέτοιας*	—
τέτοιουν	*τέτοια*	*τέτοιου*
τέτχ'	*τέτχις*	*τέτοια*

δ) Ἐ ρ ω τ η μ α τ ι κ ὲ ς

Τ'νούς. Ἡ γενικὴ τοῦ ἀρσενικοῦ τῆς ἀντωνυμίας *τίς*: *τίνος*〉*τίνους*〉*τ'νούς*.
Τ'νῆς. Ἡ γενικὴ τοῦ θηλυκοῦ.
Πόταπους—πόταπη—πόταπου. Μὲ τὴ σημασία τοῦ ποῖός τις, ὁποῖός τις.
Πχιὸς — πχιὰ — πχιό.

ε) Ἀ ό ρ ι σ τ ε ς

Κανένας καμνιά, ὅλνοι. Ἡ κάτάληξη τοῦ *ἐκεῖνοι* μεταδόθηκε ἀναλογικὰ στὴν ἀντωνυμία *ὅλοι*[1].

---

1. Ν. Π. Ἀ ν δ ρ ι ώ τ η, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 113 κ.ἑ..

στ) Ἀναφορικὲς

Ὅσνοι. Ἡ κατάληξη τοῦ *ἐκεῖνοι* μεταδόθηκε ἀναλογικὰ καὶ στὴν ἀντωνυμία *ὅσοι*[1].

Β'. ΡΗΜΑ

1. Αὔξηση

Ὑπάρχει ἡ συλλαβική, ἡ τονούμενη. Καὶ εἶναι ὅπως στὴν κοινὴ μὲ τὸ *ε* (*ἔπιζα, ἔγραφα, ἔκουφτα*) ἢ κατ' ἀναλογία τῆς χρονικῆς μὲ τὸ *η* (*ἤπινα, ἤφιρα, ἤλιγα*).

Ἡ χρονικὴ αὔξηση εἶναι σπάνια καὶ βρίσκεται σὲ ρήματα ποὺ εἶναι κοινὰ (*ἦρταν, ἤρχουδαν*)[2].

2. Ἡ κλίση τοῦ ρήματος

Τὸ α' πληθυντικὸ πρόσωπο τοῦ ἐνεργητικοῦ παρατατικοῦ καὶ ἀορίστου, καθὼς καὶ τὸ α' πληθυντικὸ τοῦ παθητικοῦ ἐνεστώτα, παρατατικοῦ καὶ μέλλοντα τονίζεται στὴν ἀντιπροπαραλήγουσα, χωρὶς νὰ ἀναπτύσσεται δεύτερος τόνος: *ἔπιζαμι, ἔπιξαμι, ζαλίζουμιστι, ζαλίζουμασταν, ἔκλουθαμι, ἔδουναμι, ἄπλουναμι, χαίρουμιστι, γράφουμιστι.*

Ὁ μέλλοντας τοῦ ρήματος *πηγαίνω* εἶναι πάντοτε διαρκής: Τὴν Τρίτ' *θὰ παείνου* στοὺ παζάρ' ἀντὶ *θὰ πάου.*

3. Ρήματα

α) Βοηθητικὰ

Ἐνεστώτας		Παρατατικὸς	
ἔχου	*εἶμι*	*εἶχα*	*ἦμαν*
ἔ'εις	*εἶσι*	*εἶχις*	*ἦσαν*
ἔχ'	*εἶνι*	*εἶχι*	*ἦταν*
ἔχουμι	*εἴμαστι*	*εἴχαμι*	*ἤμασταν*
ἔχιτι	*εἶστι*	*εἴχιτι*	*ἦσ'ταν*
ἔχουν	*εἶνι*	*εἶχαν*	*ἦταν*

β) Βαρύτονα

Ἐνεργητικὴ φωνὴ

Ὁριστικὴ

Ἐνεστώτας	Παρατατικὸς	Μέλλοντας ἐξακολουθητικὸς
παίζου	*ἔπιζα*	*θὰ παίζου*

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 113 κ.ἑ.

2. Α. Α. Παπαδοπούλου, ἔ.ἀ., σ. 87. Α. Γ. Τσοπανάκη, ἔ.ἀ., σ. 288, Δ. Ε. Τομπαΐδη, ἔ.ἀ., σ. 33.

παί'ειζ	*ἔπιζις*	*θὰ παί'ειζ*
παίζ'	*ἔπιζι*	*θὰ παίζ'*
παίζουμι	*ἔπιζαμι*	*θὰ παίζουμι*
παίζ'τι	*ἔπιζ'τι*	*θὰ παίζ'τι*
παίζ'ν	*ἔπιζαν*	*θὰ παίζ'ν*

Μέλλοντας συνοπτικὸς	Ἀόριστος
θὰ παίξου	*ἔπιξα*
θὰ παίξ'ς	*ἔπιξις*
θὰ παίξ'	*ἔπιξι*
θὰ παίξουμι	*ἔπιξαμι*
θὰ παίξ'τι	*ἔπιξ'τι*
θὰ παίξ'ν	*ἔπιξαν*

Προστακτκὴ		Μετοχὴ
Ἐνεστώτας	Ἀόριστος	Γιὰ ὅλους τοὺς χρόνους καὶ τὰ πρόσωπα:
παίζ'	*παῖξι*	*παίζουδας*
ἂς παίζ'	*ἂς παίξ'*	
παίζ'τι	*παίξ'τι*	
ἂς παίζ'ν	*ἂς παίξ'ν*	

Μέση Παθητικὴ φωνὴ

Ὁριστικὴ

Ἐνεστώτας	Παρατατικὸς	Μέλλοντας ἐξακολουθητικὸς
ζαλίζουμι	*ζαλίζουμαν*	*θὰ ζαλίζουμι*
ζαλίξισι	*ζαλίζουσαν*	*θὰ ζαλίξισι*
ζαλίξιτι	*ζαλίζουδαν*	*θὰ ζαλίξιτι*
ζαλίζουμιστι	*ζαλίζουμασταν*	*θὰ ζαλίζουμιστι*
ζαλίξιστι	*ζαλίζουσταν*	*θὰ ζαλίξιστι*
ζαλίζουδι	*ζαλίζουδαν*	*θὰ ζαλίζουδι*

Μέλλοντας συνοπτικὸς	Ἀόριστος
θὰ ζαλιστῶ	*ζαλίσ'κα*
θὰ ζαλιστεῖς	*ζαλίσ'κις*
θὰ ζαλιστεῖ	*ζαλίσ'κι*
θὰ ζαλιστοῦμι	*ζαλίσ'καμι*
θὰ ζαλιστῆτι	*ζαλίσ'κατι*
θὰ ζαλιστοῦν	*ζαλίσ'καν*

Προστακτικὴ		Μετοχὴ
Ἐνεστώτας	Ἀόριστος	*ζαλ'σμένους ζαλ'σμέν', ζαλ'σμένου*
ἂς ζαλίξιτι	*ἂς ζαλιστεῖ*	
ζαλίξιστι	*ζαλιστῆτι*	
ἂς ζαλίζουνδι	*ἂς ζαλιστοῦν*	

γ) Περισπώμενα

Παθητικὴ φωνὴ

Ὁριστικὴ

Ἐνεστώτας	Παρατατικὸς	Μέλ. ἐξακολ.	Μέλ. συνοπ.	Ἀόριστος
θ'μοῦμι	*θ'μοῦμαν*	*θὰ θ'μοῦμι*	*θὰ θ'μηθῶ*	*θ'μήθ'κα*
θ'μᾶσι	*θ'μοῦσαν*	*θὰ θ'μᾶσι*	*θὰ θ'μηθεῖς*	*θ'μήθ'κις*
θ'μᾶτι	*θ'μοῦδαν*	*θὰ θ'μᾶτι*	*θὰ θ'μηθεῖ*	*θ'μήθ'κι*
θ'μούμιστι	*θ'μούμασταν*	*θὰ θ'μούμιστι*	*θὰ θ'μηθοῦμι*	*θ'μ'θήκαμι*
θ'μᾶστι	*θ'μούσασταν*	*θὰ θ'μᾶστι*	*θὰ θ'μηθῆτι*	*θ'μ'θήκιτι*
θ'μοῦδι	*θ'μοῦδαν*	*θὰ θ'μοῦδι*	*θὰ θ'μηθοῦν*	*θ'μ'θῆκαν*

Προστακτικὴ

Ἐνεστώτας	Ἀόριστος
θ'μᾶσι	*θ'μήθ'κι*
ἂς θ'μᾶτι	*ἂς θ'μηθεῖ*
θ'μᾶστι	*θ'μηθῆτι*
ἂς θ'μοῦδι	*ἂς θ'μηθοῦν*

4. Ἄκλιτα

α) Προθέσεις

σί, γιά, ὡς, μί, χώρ'ς, δίχους, ἴσαμι, παρά, ἐξόν.

β) Ἐπιρρήματα

Χρονικά: *ἀγλήγουρα, σήμερα, τώρα, 'πόψι, ἐπρουχτές, πέρσ', ὕστερα, ταχιά, ν'ἄλλ, 'κόμ' τ'ν' ἄλλ, ἀρχότερα, ἐχτές, μάνι-μάνι.*

Τοπικά: *ἐσαπέρα, ἐσακεῖ, μακρά, ἀπάν', ἐσαδῶ, ἐσακάτ', ἐσαπάν', τρουύρ, καρσί, δουναμάς.*

Τροπικά: *ἔτσ' κι ἔτσ, ὄμουρφα, καλά, ἀλλιῶς, μάξους, ταμάμ, πουγάλια.*

Ποσοτικά: *κάβουσου, καβόσιτσκου, πουλύ, λίγου, ἴτς, βάριμ.*

Βεβαιωτικά: *χαλίσκα* (ἀληθινά), *μούτλακ* (σίγουρα, δίχως ἄλλο).

γ) Σύνδεσμοι

κί, νά, γιατί, ᾶματι, gάλιπα (ἄρα), *γιὰ νά, ἄτξba* (ἄραγε).

δ) Ἐπιφωνήματα

Κλητικά: *μουρή, bρέ, ἔρ.*
Θαυμαστικά: *ἄ!*
Λυπητερά: *ἀμάν! οὔba.*
Εὐχή: *κέσκι.*

5. Παραγωγὴ

Παράγωγα οὐσιαστικὰ

1. Διάφορα

α) *-ινός, -ἰώτ'ς.*

Πατριδωνυμικά: *Σωχὸς*[1] *— Σουχινὸς — Σουχ'νός, Βισόκα*[2] *— Βισουκινὸς — Βισουκ'νός, Ντρυμίγκλαβα*[3] *— Ντρυμιγκλαβινὸς — Δριμιgλαβ'νός, Μπάλτζια*[4] *— Βαλτξινός, Καβαλάρι*[5] *— Καβαλαρινὸς — Καβαλαρ'νός, Ἀϊβὰτ*[6] *— Ἀϊβατ'νός, Ἀρακλὴ*[7] *— Ἀρακληνός, Λαϊνὰς*[8] *— Λαϊνιώτ'ς, Χρυσαυγὴ*[9] *— Χρυσαυγιώτ'ς.*

β) *-σύνη: γερὸς — γιρουσὺν', καλὸς — καλουσὺν'.*

2. Ὑποκοριστικὰ

Ἡ ἐπικρατέστερη ὑποκοριστικὴ κατάληξη εἶναι *-ούδ'* καὶ *-ούδα*[10].

α) *-ούδ':* Ἀπὸ οὐσιαστικά: *οὐdὰς—οὐdούδ', bαρdάκι — bαρdακούδ', χ'λιάρι — χ'λιαρούδ', πηρούνι — πηρουνούδ', τσ'κάλι — τσ'καλούδ', τσιρόνι — τσιρουνούδ', gουτζιάρι — gουτζιαρούδ', γριβάδι—γριβαδούδ', πιρκί—πιρκούδ', πιδί — πιδούδ', σπίτι — σπιτούδ'.*

β) *-ούδα: λάτκα — λατκούδα, σφύρκα — σφυρκούδα, ψυχὴ — ψυχούδα,*

---

1. Σωχός, κωμόπολη τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.
2. Βισόκα, τώρα Ὄσσα, χωριὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.
3. Ντρυμίγκλαβα, τώρα Δρυμός, χωριὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.
4. Μπάλτζια, τώρα Μελισσοχώρι, χωριὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.
5. Καβαλάρι, χωριὸ κοντὰ στὸ Λαγκαδᾶ.
6. Ἀϊβάτ, τώρα Λιητή, χωριὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.
7. Ἀρακλή, τώρα Ἡράκλειο, χωριὸ κοντὰ στὸ Λαγκαδᾶ.
8. Λαϊνάς, χωριὸ τοῦ νομοῦ Θεσσαλονίκης.
9. Χρυσαυγή, χωριὸ κοντὰ στὸ Λαγκαδᾶ.
10. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.ἑ.

bάρα — baρούδα, βουτὰ — βουτούδα, ὄρνιθα — οὐρνιθούδα, κώχη — κουχούδα, Φανὴ — Φανούδα.

γ) *-ίτσα: Καλλιόπη — Καλλιουπίτσα, 'Αγλαΐα — 'Αγλαΐτσα, Μαρία — Μαρίτσα, Ἑλένη — Λινίτσα, Εὐαγγελία — Βαγγιλίτσα.*

Παράγωγα ἐπίθετα

-ιάρ'ς: μαράζι — μαραζιάρ'ς, σπλήνα — σπληνιάρ'ς, μεθύσι — μιθυκλιάρ'ς, σάλιο — σαλιάρ'ς.

-ικός: γνώμη — γνουμ'κός, γνώση — γνουσ'κός, νηστεία — νησ'κός, πάστρα — παστρικός, πνέμα — πνιματ'κός.

Παράγωγα ρήματα

'Απὸ οὐσιαστικὰ

σ) σὲ *-ιάζου: baβάκ' — babακιάζου.*

β) σὲ *-ίζου: ἀράδα — ἀραδίζου, βίgλα — βιgλίζου.*

6. Σύνθεση

Προσδιοριστικὰ σύνθετα

α) Οὐσιαστικὰ μὲ πρῶτο συνθετικὸ οὐσιαστικό: *πράσα — πίτα⟩πρασόπ'τα, πράσα — κεφτέδες⟩πρασουκιφτέδις, κολοκύθια — πίτα⟩κουλουκ'θόπ'τα, ἁλώνι — πέτρα⟩ἁλ'νόπιτρα, τσιρόνια — πίτα⟩τσιρουνόπ'τα, μάτι — φύλλο⟩ματόφυλλου, ἄνεμος — ζάλη⟩ἀναμουζάλ', κλαδὶ — κοπὴ⟩κλαδουκόπους, τσαλὶ — κοπὴ⟩τσαλουκόπους.*

β) Μὲ πρῶτο συνθετικὸ ἐπίθετο: *μαυρουμάτσα* (μαυρομάτα), *ἀγριουχτάζου, Χριστούὔνα, προυτούὔνα, πολυχρουνιμένους, χρυσουκέντητους, 'λουγιουρνάου* (ὅλο γυρνάω).

γ) Μὲ πρῶτο συνθετικὸ ἐπίρρημα: *ἆπάν', ἆακάτ', ἆαδῶ, ἆακεῖ, ἆαπέρα.*

Μὲ πρῶτο συνθετικὸ πρόθεση:

σύν: *σ'νόματους* (συν-ονόματος), *ἆυδεύουμι* (συνδέομαι, μνηστεύομαι), *ἆυδιμένους.*

πρό: *προυσάναμα, προυλαβαίνου, προυφταίνου, προυσκαλῶ, προυκάμνου.*

ξί: *ξικόπ'κα* (ξέκοψα), *ξιπαϊάζου* (κρυώνω πολύ), *ξιπουπρίσκα* (ξεπρίστηκα), *ξιπατώθ'κα* (καταστράφηκα τέλεια), *ξαγόρασμα* δὲν ἔχει (δὲν ἀγοράζεται), *ξιμαdαλώνου* (βγάζω τὸ μάνταλο), *ξιγυρνῶ* (ξανανιόνω), *ξέχουρα* (χωριστά), *ξιστό'ησα* (ξέχασα), *ξιπουσταίνου* (ξεκουράζομαι).

ἀνά: *ἀνήμιρα, ἀνάβραδα, ἀνασκουbώθ'κα, ἀνήμιρου,*

κατά: *κατασκουρπίζου, κατασπαράζου, κατακόπ'κα, καταστράφ'κα, καταχέσκα, κατατρυπήθ'κα, καταπλακώθ'κα.*

παρά: *παραμαυρομάτσα* (παραμαυρομάτα), *παραδέρνου, παραχώνου, παραπαίρνου, παρακάμνου, παραπόρτ'*.
περί: *περιπλεγμέν'*.

3. ΣΥΝΤΑΞΗ

Οἱ συντσκτικὲς ἰδιορρυθμίες τοῦ ἰδιώματος τοῦ Λαγκαδᾶ εἶναι πολὺ λίγες. Σημειώνω τὶς κυριώτερες.

1. Χρησιμοποιεῖ τὸ θηλυκὸ τύπο τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας, ἀντὶ τοῦ ἀρσενικοῦ στὴ γενική[1]: π.χ. *τοὺν εἶδα κὶ τ's τοὖπα, τοὺν βρῆκα κι τ's τὄδουσα.*

2. Στὴ θέση τῆς ἀρχαίας δοτικῆς γιὰ τὴν ἔκφραση τοῦ ἔμμεσου ἀντικειμένου ἐπικράτησε ἡ αἰτιατική[2]: *τοὺν ψιμάτ'σα, τοὺν εἶπα, μί δίν's.*

3. Τὰ ρήματα ποὺ στὴν κοινὴ νεολληνικὴ συντάσσονται μὲ τὴ γενικὴ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ἐδῶ συντάσσονται μὲ τὴν αἰτιατική[3]: *σὶ λέου* (ἀντὶ σοῦ λέγω), *σὶ δίνου* (ἀντὶ σοῦ δίνω), *σὶ κάνου* (ἀντὶ σοῦ κάνω), *σὶ εἶπα* (ἀντὶ σοῦ εἶπα), *σὶ οὐμιλῶ* (ἀντὶ σοῦ ὁμιλῶ).

4. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Α

ἀγέλ' ἡ, ἀγέλη, ἀρχ. ἀγέλη· *σὺρ' τοὺ μαλάκ' σ'ν ἀγέλ'*.

ἀγιάρ' τού, ἔλεγχος μὲ ἀντιπαραβολή· τουρκ. ayar.

ἀgειὸ τού, ἀρχ. ἀγγεῖον· *φέρι μι τ' ἀgειό.*

ἀgίδα ἡ, ἀρχ. ἀκίς· *μὶ bῆκι μιὰ ἀgίδα στοὺ δάχ'λου.*

ἀgλησιὰ ἡ, ἐκκλησία· *πάει σ'ν ἀgλησιά.*

ἀgουνὴ ἡ, ἐγγονή· *δὰ παάνου σ'ν ἀgουνή μ'*.

ἀgριδὰ ἡ, τὸ δοκάρι, πάτερο τῆς στέγης· *δὰ σὶ κριμάσου ἀπ' ν' ἀgριδά.*

ἀγλήγουρα, ἐπίρρ., γρήγορα.

ἄγρα, ἄγουρα· *ἄγρα εἶνι τὰ σταφύλια σας.*

ἀγριάδα ἡ, εἶδος χόρτου.

ἀγρίδα ἡ, τὸ ἄγουρο σταφύλι.

ἀγριουχτάζου, ἀγριοκοιτάζω.

ἀγροικῶ, τοὺν ἀγροίκησα.

ἀγύριφτους, ἀγύρευτος· *στοὺν ἀγύριφτου νὰ πᾶς.*

ἀγύρ' στους, ἀγύριστος· *ἀγύρ'-*

---

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145 κ.ἑ.

2. Ν. Π. Ἀνδριώτη, ἔ.ἀ., σ. 145.

3. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 113 κ.ἑ.

στου κιφάλ' ἔχ'.

ἀ γ ώ ι τό, κόμιστρον, ἀρχ. ἀγώγιον· *τ' ἀγώϊ ξυπνάει τοὺν ἀγουγιάτ'* (παροιμ.).

ἀ δ ε ι ά ζ ο υ, 1) κενώνω, 2) εὐκαιρῶ· *δὲν ἄδειασα νὰ ἔρτου.*

ἀ δ ρ ύ ς, τραχύς, ἀρχ. ἁδρός· *ἀδρὺ εἶνι τοὺ μαλλί.*

ἀ ζ ά λ̃ ' ἡ, ἀνθρακιά· *νὰ πάρου λίγ' ἀζαλούδα ἀπ' τοὺ οὐτζ̃άκι σ';*

ἄ ξ ι φ τ ο υ ς, ἄζευκτος· *ἄξιφτου εἶνι τοὺ τάϊ.*

ἀ κ ό λ λ α ἡ, φύλλο χαρτιοῦ, ἰταλ. colla· *πάρι μι μιὰ ἀκόλλα, bρὲ πιδί μ'.*

ἀ κ ο υ λ ν ῶ, κολλῶ, ἀρχ. κολλῶ.

ἀ λ α φ ρ α ί ν ο υ, ἐλαφρύνω· *ξαλάφρουσι οὔ ἄρρουστους.*

ἀ λ έ τ ι ρ τού, ἀλέτρι.

ἀ λ λ ι ῶ ς, ἐπίρρ., 1) μὲ ἄλλον τρόπο, 2) εἰ δὲ μή· *πὲ ἔτς, ἀλλιῶς πᾶς χαμένους.*

ἀλλιώτ' κ ο υ ς, ἐπίθ., ἀπὸ τὸ ἐπίρρ. ἀλλέως.

ἀ λ λ ο ί θ ο υ ρ ο υ ς ού, ἀλλοίθωρος.

ἀ λ' b ί ζ ο υ μ ι, μοῦ ἀρέσει πολύ· *ἀλ'bίστηκε τὰ νιάτα του καὶ τὴ παλικαριά του.*

ἁ λ' ν ό π ι τ ρ α ἡ, κυλινδρικὴ πέτρα ποὺ ἁλώνιζαν τὴ σίκαλη καὶ τὰ κουκιά.

ἀ λ υ π ο ῦ μ ι, λυποῦμαι.

ἄ λ υ τ ο υ ς, ἐπίθ., ἀρχ. ἄ-λυτος· *ἄλυτου τοὺ ἔχου τοὺ τάϊ.*

ἀ μ ά ν!, ἐπιφών., τουρκ. aman· ἔλεος γιὰ ὄνομα τοῦ θεοῦ.

ἀ μ α ν ὲ τ τού, ἐνέχυρο· τουρκ. emanet.

ἀ μ α ν ὲ ς ού, τραγούδι.

ἀ μ ί λ̃ ' τ ο υ ς, ἐπίθ., ἀμίλητος.

ἀ b ά ρ α ἡ, μοχλὸς πόρτας, ἰταλ. barra.

ἀ b ά ρ' τού, χῶρος ποὺ ἀποθηκεύονται τὰ δημητριακά.

ἀ b έ λ̃ ' τού, ἀμπέλι, ἀρχ. ἀμπέλιον.

ἀ b ο υ δ ῶ, ἐμποδίζω· *ἀbουδήθ'κι κι ἔπιᾶι.*

ἀ ν ά θ ι μ α τού, ἀνάθεμα· *στ' ἀνάθιμα νὰ πᾶς.*

ἀ ν α κ α τ ο υ σ ι ὰ ἡ, ἀνωμαλία, ταραχή· *τί ἀνακατουσιὲς ἔχιτι;*

ἀ ν α μ ο υ ζ ά λ̃ ' ἡ, ἀνεμοζάλη.

ἀ ν ά π ο υ δ ο υ ς, ἐπίθ., ἰδιότροπος· *ἀναπόδιαᾶι τοὺ πιδί.*

ἀ ν έ μ' ἡ, ἀνέμη ποὺ μαζεύει τὸ νῆμα.

ἀ ν ή μ ι ρ ο υ ς, ἐπίθ., ἀνήμερος, ἀρχ. ἀν-ήμερος, ἄγριος· *θηρίου ἀνήμιρου εἶνι.*

ἀ d έ τ' τού, ἔθιμο· τουρκ. adet· *τὄχουμι ἀdέτ'.*

ἀ d ρ έ π ο υ μ ι, ἐντρέπομαι, ἀρχ. ἐν-τρέπομαι.

ἀ d ρ ο υ π ὴ ἡ, ἐντροπή, ἀρχ. ἐν-τροπή.

—Κι ἂν σοῦ φίλησι βρὲ κόρη μ' τί κατάλαβες;

—Δὲν κατάλαβα μούρ' μάνα μ', ἀdρουπιάσ'κα.

ἀ ν ' ψ̃ ὸ ς ού, ἀνιψιός, ἀρχ. ἀνεψιός.

ἀ ν ώ ϊ τού, ἀνώγι, ὁ ἡμιυπαίθριος ὑπόστυλος χῶρος τοῦ ὀρόφου· *ἀνέβαᾶι gαρέκλα στ' ἀνώϊ.*

ἀ ξ ά δ ε ρ φ ο ς ού, ἐξάδελφος, ἀρχ. ἐξ-άδελφος.

ἄ ξ ο υ ς, ἐπίθ., ἀρχ. ἄξιος.

ἀ ο ύ τ ὦ ' τού, καρότο.

ἀ π α ρ ά λ λ α χ τ ο υ ς, ἐπίθ., ἀπαράλλαχτος.

ἀ π ο υ κ ρ ὰ ἡ, ἀποκριά· *'πόψι εἶν'*

ἀπουκρές.

ἀ π ο υ λ ι ά ν α ἡ, τὸ χέρσο χωράφι. *τὶς β'νιὲς καὶ τὶς κουπρὲς τὶς ρίχνουμι ὄξου στὶς ἀπουλιάνις.*

ἀ π ο υ λ ν ῶ, ἀπολύω· *ἀπουλνῶ τὴν ἀγιλάδα.*

ἀ π ο υ ρ ρ ί χ ν ο υ, ἀπορρίχνω, ἀρχ. ἀπο-ρρίπτω· *τ' ἀπόρρ'ξι ἡ Ρίνκου τοὺ πιδί.*

ἀ π ο υ σ τ ο υ μ ώ ν ο υ, ἀποστομώνω.

ἀ π ο υ χ τ ῶ, ἀποχτῶ· *ν' ἀπουχτήης κείνου ποὺ ἀπουθ'μήης.*

ἀ ρ ά δ α ἡ, σειρά· *πιάσου στὴν ἀράδα.*

ἀ ρ α δ ι ά ζ ο υ, ἀραδιάζω, βάζω στὴ σειρά· *ἀραδιάζου τὰ ψουμιά.*

ἀ ρ α δ ί ζ ο υ, περνῶ συχνὰ ἢ συνεχῶς ἀπὸ ἕνα μέρος· *τί ἀραδίζ' αὐτός;*

ἀ ρ α θ υ μ ῶ, ἐπιθυμῶ· *κιρὸ ἔχου νὰ d' δγιῶ κὶ d' ἀραθύμ'σα.*

ἀ ρ ά π', λένε τὸ ἄλογο μὲ τὸ μαῦρο χρῶμα.

Ἀ ρ ά π' ς οὺ, Ἀράπης.

ἀ ρ ά π' d ο υ β α ρ ί, ἀράπικος τοῖχος, λάσπη μὲ ἄχυρο ρίχνεται σὲ καλούπια μὲ διαστάσεις 2×1, 50 μ.

Ἀ ρ β α ν ί τ' ς οὺ, Ἀρβανίτης.

ἀ ρ γ α λ ε ι ὸ ς οὺ, ἀργαλειός.

ἀ ρ g α β α ν ι ὰ ἡ, πασχαλιά· *δόσι μι μιὰ φούντα ἀrgαβανιά.*

ἀ ρ έ ζ ο υ, ἀρέσω· *δὲν μὶ ἀρέσ' αὐτός.*

ἀ ρ μ ά ζ ο υ, ρημάζω· *ν' ἀρμάξουν bουλάκι μ'* (κατάρα).

Ἀ ρ μ έ ν ο υ ς οὺ, Ἀρμένιος.

ἀ ρ μ ύ ρ α ἡ, σαλαμούρα, ἀρχ. ἅλμη· *δῶσι μι μιὰ λιπαριὰ ν' ἀρμυρίστου.*

ἀ ρ ρ ώ χ τ' σ α, ἀρρώστησα· *bουρεῖ νὰ ἀρρώχτ'σι κανιένας.*

ἀ ρ τ α ί ν ο υ, ἀρτύνω, ἀρχ. ἀρτύω· *δὲν ἀρταίνουμι σήμιρα.*

ἀ ρ χ ύ τ ι ρ α, ἐπίρρ., πρωτύτερα, ἐνωρίτερα· *ἀρχύτιρα ἦρθι ἡ Λιένκου.*

ἀ σ τ ά ρ' τού, ἐσώντυμα, φόδρα· *σ' τ'ς σκουρτέλλα μ' ἔβαλα ἀστάρ'.*

ἀ σ τ ο υ χ ῶ, ξεχνῶ· *dίπ ἀστό'ησα τί μὶ εἶπι.*

ἀ σ τ ρ ι χ ι ὰ ἡ, ὑδρορρόη τῆς στέγης· *σουλῆνις κρέμουdι σ'ν ἀστριχιά.* Λέγεται γιὰ τοὺς πάγους ποὺ κρέμονται τὸ χειμώνα.

ἀ τ ί μ' τ ο υ ς, ἐπίθ., ἀτίμητος.

ἄ τ ξ b α, σύνδ., ἄραγε.

α ὐ τ' ν ο ί, ἀντων., αὐτοί· *νά, αὐτ'νοὶ εἶνι χουροί.*

ἀ φ α ν ί ζ ο υ, ἀφανίζω· *ἄφανους ἔγινι.*

ἀ φ' κ ρ ά ζ ο υ μ ι, ἀφουκράζομαι, ἀρχ. ἐπ-ἀκροῶμαι· *τί ἀφ'κριέσι μουρή;*

ἀ φ' λ λ ά δ α ἡ, φλυαρία, πολυλογία· *ἄει νὰ μὴ ἀνοίξου ν' ἀφ'λλάδα μ'.*

ἄ φ τ α σ τ ο υ ς οὺ, ἄγουρος.

Β

β α γ ι ὸ ν τού, βαγένι, μεγάλο βαρέλι γιὰ τὸ βράσιμο τῶν σταφυλιῶν· *γιόμ'σαν τὰ βαγιόνια μας φέτους.*

β α ΐ ζ ο υ, γέρνω, ἀρχ. κλίνω· *βάΐσι τοὺ κλουνάρ' 'ποὺ τὰ κυδώνια.*

β ά λ α ἡ, βουβάλα. *εἶσι χουdρὴ σὰν τ'ς Κουσιάνκου τ'ς βάλις.*

β α b ί ρ' ς οὺ, βρυκόλακας· *ποῦ ἤσουν bρὲ βαbίρκου;*

βάξ'μου τού, κρότος· *ἄμὰ βάξ'μου κάμν' αὐτὸς οὐ ζουρνάς.*

βαρdινάρκου ἡ, γύφτισσα· *τί γιὰ βαρdινάρκις μᾶς πέραῶις;*

βαρτιλιέσκα ἡ, σβούρα ποὺ παίζουν τὰ παιδιά· *ἂν ὦὶ κουπανίσου μιὰ μ' αὐτό, τοὺ κιφάλ' σ' δὰ γυρίῶ' σὰ βαρτιλιέσκα.*

βαῶίζουμι, στηρίζομαι, ἔχω ἐμπιστοσύνη· *βαῶίσκα στὰ λόῖα τ'.*

βασκάνου, βασκαίνω, ἀρχ. βασκαίνω· *βασκαμένου εἶνι τοὺ πιδί.*

βασταγαριὰ ἡ, ρόπαλο, *ἂν ἁρπάξου τ' βασταγαριὰ κὶ σ' ἀρχίσου!*

βάῶ' ἡ, 1) βάση, *δὲν ἔχ' βάῶ' ἡ κολώνα·* 2) ἐμπιστοσύνη, *δὲν ἔχου βάῶ' ὦὶ τί μὶ λιές.*

βιὸ τού, περιουσία, ἀρχ. βίος· *πουλὺ βιὸ ἔχ' αὐτός.*

βίγλα ἡ, κιάλια.

βιγλίζου, παρατηρῶ· *μὴ θαρρεῖς ποὺ δὲ ὦὶ βίγλισα.*

βίδρα ἡ, ὑδρόβιο ζῶο τῆς λίμνης μὲ δέρμα γούνινο.

βιλάν' τού, βαλανίδι, ἀρχ. βαλάνιον.

βούζα ἡ, κοιλιά· *βούζα σ' ὦὶ πουνεῖ, κουπέλ' θὰ κάν'ς.*

βούϊνος ού, θεῖος τῆς γυναίκας.

βούϊτῶις ού, θεῖος ἀπὸ τὴ μάνα.

β'νιὰ ἡ, βουνιά, κοπριὰ βοδιοῦ· *τ'ς β'νιὲς ποὺ μάϊσα φέτους μὶ φτάν' γιὰ τοὺ καζάνι μ'.*

βουτὰ ἡ, ἰτιά· *ξηράθ'καν οἱ βουτές.*

βουτούδα ἡ, μικρὴ ἰτιά.

βρακὶ τού, ἐσώβρακα. Λέγεται στὸν πληθυντικό.

βράῶ' ἡ, 1) βράση, *βάλ' τοὺ πέτ'νου νὰ βράῶ.* 2) ζέστη, *μιγάλ' βράῶ' εἶχι ῶήμιρα.*

Γ

γάγρινα ἡ, γάγγραινα, ἀρχ. γάγγραινα· *ἔπαθι γάγρινα.*

γαδούρ' τού, γάϊδαρος· *κουμμάτια νὰ γίν'ς γαδούρ'.*

γαϊτάν' τού, γαϊτάνι.

γαναχτῶ, κουράζομαι· *γανάχτ'ῶι ὅλ' dὴ μέρα.*

γαῶτέρα ἡ, φιάλη.

γειὰ ἡ, ὑγεία, ἀρχ. ὑγιεία· *οὔλου γειὰ νά 'ης.*

γιά, σύνδ., *γιὰ θαρθεῖς, γιὰ θαρθῶ.*

γιαλὸς ού, λίμνη, ἀρχ. αἰγιαλός· *ταχιὰ χαραὴ θὰ πᾶμι στοὺ γιαλὸ νὰ ψαρέψουμι.*

γιάλ'τζμα τού, λαμποκόπημα, καθρέφτισμα.

γιατάκ' τού, στρῶμα, τουρκ. yatak· *τοὺ λαγὸ δὲν τοὺν βαροῦν στοὺ γιατάκ'.*

γίζba ἡ, ὑπόγειο χαμηλό· *βαλ' τοὺ κιούπ' στ' γίζba.*

γινάτ' τού, πεῖσμα, τουρκ. inat· *τί γινάτ' ποὺ ἔ'εις!*

γινατῶὴς ού, θυμώδης.

γινατῶάρου ἡ, *γινατῶάρου γ'ναίκα εἶῶι.*

γιόζμους ού, ἡ δύοσμος.

γιόντζια ἡ, τριφύλλι· *τοὺ χουράφ' στοὺ Βαραδὰ δὰ τοὺ σπείρου γιόντζια.*

γιουμίζου, ἀρχ. γεμίζω· *ὦὶ γιουμίζ' τοὺ μάτ';*

γιουρgὰν' τού, πάπλωμα· *τί μουρὴ κουκλώθ'κις ἔτσ' μὶ τοὺ γιουρgάν;*

γ ι ο υ φ ύ ρ' τού, γεφύρι, ἀρχ. γέφυρα.

g α β ά θ' κ α, γκαβώθηκα· *gαβάθ'καν τὰ μάτια μ'.*

g α β ώ ν ο υ μ ι, τυφλώνομαι.

g ά ζ g α ἡ, πηγούνι· *τί χουδρὴ gάζgα ποὺ ἔκαμις;*

g α ϊ λ ι έ ς οὑ, στενοχώρια· *ἄ, γι' αὐτό ἴτς gαΐλιέ μὴ βάξ'τι.*

g ά λ ι π α, σύνδ. ἄρα· *gάλιπα, θἄρθ', ἢ μὶ ψιμμάτσι;*

g α λ d ι ρ ί μ' τού, λιθόστρωτο· τουρκ. kaldirim.

g ά ρ β α ν ο υ ς οὑ, μαῦρος· *gαρβάνιασαν τὰ τιντξιράδια.*

g α ρ κ λ ι ά ν ο υ ς οὑ, λάρυγγας· *ἂν σὶ πιάσου δὰ σὶ βγάλου τοὺ gαρκλιάνου σ' καημέν'.*

g ά τ σ ι ν ο υ τού, βουκέντρα.

g ' β α ν ῶ, κουβαλῶ.

g β ά ρ α ἡ, τάφος· *ἂν σὶ βρῶ στοὺ δρόμου d'gβάρα σ' δὰ σὶ κάμου.*

g ' β ᾶ ς οὑ, κουβᾶς.

g ι g έ ρ' τού, γαϊδουράγκαθο· *μαχαλάς μας γιόμουσι gιgέρια.*

g ι ξ ι ρ ῶ, περιφέρομαι· *gιξέρτσα πουλὺ σήμερα.*

g ί π α ἡ, μανιτάρι.

g ι ο υ ξ ι λ ί μ' ς οὑ, ὄμορφος· *gιουξιλίμ'ς ἄdρας.*

g ι ο υ ξ ι λ ί μ' κ α, ὄμορφα· *στ' γειτουνιά μας ἔχουμι gιουξιλίμ'κα κουρτσιούδια.*

g ι ο ύ μ' τού, μετάλλινο κανάτι· τουρκ. güüm· *γιόμουσι τοὺ gιούμ' νιρό.*

g ι ο υ b ρὲ-π α ρ α σ ί, δημοτικὸς φόρος· *σβήστημι ἀπ' τὰ χαρτιὰ νὰ μὴ πληρώσου gιουbρὲ-παρασί.*

g ι ρ ι τ ξ ὴ ς οὑ, τελευταῖος· *λιόμ gιριτξὴς εἶνι.*

g λ α β α ν ὴ ἡ, καταπαχτή· σλαβ. glava· *σφάλιᾶ' τὴ gλαβανή.*

g λ έ φ α ρ ο υ ς οὑ, μέτωπο· *ἂ ὶ δώσου μιὰ στοὺ gλέφαρου.*

g ο υ λ ό b α ρ ο υ ς οὑ, γυμνός· *γιατί gουλουbαρίσκιτι ἔτᾶ';*

g ο υ σ τ ο υ ρ ί τ σ α ἡ, σαύρα.

g ο υ τ ζ ι ά μ, ἐπίρρ.· *gουτζιάμ ἄdρας γίgι.*

g ο υ τ ζ ι ὰ ρ τού, μικρὸς κυπρίνος.

g ρ η μ ν ὸ ς οὑ, γκρεμός, ἀρχ. κρημνός· *ἔπισι στοὺ gρημνό.*

γ λ έ π ο υ, βλέπω· *τί γλέπ's bρὲ χάϊτα;*

γ λ ι α ν ὸ ς οὑ, εἶδος ψαριοῦ, ἀρχ. γλάνις ἢ γλανίς.

γ ' ν ι έ κ α ἡ, γυναίκα· *ἐμεῖς νοικουκυρὲς γ'νιέκις εἴμαστι.*

γ ν ο υ μ ' κ ό ς, ἐπίθ. συνετός.

γ ν ο υ σ ' κ ό ς, ἐπίθ. γνωστικός, μυαλωμένος.

γ ν ώ μ' ἡ, ἀρχ. γνώμη· *μὶ τὴ γνώμ' ποὺ ἔ'εις προυκουτὴ δὲ θὰ δῆς.*

γ ό ρ γ ο υ μ α τού, ὄργωμα· *νὰ πᾶς ταχιὰ νὰ γουργόης τοὺ χουράφ'.*

γ ο υ g ά ο υ, γογγῶ, ἀρχ. γογγύζω· *ἀνήbουρ' εἶνι κὶ γουγγάει.*

γ ' δ ὶ τού, γουδί· *φέρι τοὺ γ'δὶ γιὰ τ's σκουρδαλιά.*

γ ο υ ν α τ ί τ σ α τά, ἡ Πεντηκοστή.

γ ο υ ν ι ά δ' τού, ἡ ἄκρη τοῦ ψωμιοῦ ἢ τῆς πίτας.

γ ρ α ί ν ο υ, ἀνοίγω τὸ μαλλὶ μὲ τὰ χέρια.

γ ρ ι β ά δ' τού, κυπρίνος.

γ ρ ί ζ ο υ τού, ὕφασμα μάλλινο, χοντρό, ὑφαμένο στὸν ἀργαλειὸ καὶ χτυπημένο στὴ νερο-

τριβιά.
γυνὶ τού, ὑνί, ἀρχ. ὕνις.

Δ

δαμάλα ἡ, ἀρχ. δάμαλις.
δαμάλ' τού, ταῦρος.
δαμασκ'νιὰ ἡ, ἀρχ. δαμασκηνέα.
δαμάσκνου τού, δαμάσκηνο.
δαχ'λήθρα ἡ, δαχτυλήθρα.
δαχ'λίδ' τού, δαχτυλίδι· *δαχ'λίδ' ν' ἔχ' τ' μέσῃ τ'ς.*
δάχ'λου τού, δάχτυλο.
δέσ' ἡ, φράγμα.
διαλέγου, διαλέγω, ἐκλέγω.
διάλιγμα τού, ἐκλογή.
διάργιαρου τού, ὑδράργυρος.
διάφουρου τού, ὠφέλεια· *'ποὺ τὴ σένα δὲν ἔχου διάφουρου.*
δίκια, ἐπίρρ., ἀρχ. δικαίως.
δίκιους, ἐπίθ., ἀρχ. δίκαιος· *δίκιου ἔ'εις.*
διμάτ' τού, δεμάτι· *ἔφιραμι τὰ διμάτια.*
διουρία ἡ, προθεσμία· *τί διουρία μᾶς δίν'ς;*
διρπάν' τού, δρεπάνι, ἀρχ. δρέπανον.
διρπὴ τού, ξυλοφάγος.
δισάκ' τού, δισάκι.
δίχους, χωρίς· *δίχους ἰσένα δὲν πάου.*
δ'λειὰ ἡ, δουλειά.
δόγα ἡ, σανίδα βαρελιοῦ.
δόδι τού, δόντι.
δόσ' ἡ, δόση· *παίρνου μὶ δόσεις.*
δουκράνα ἡ, δικράνι μὲ δυὸ χαχάλια, δάχτυλα. Μὲ τὴ δουκράνα γυρίζουν τὸ ἄχυρο στὸν ἁλωνισμό.
δουδάγρα ἡ, ἀρχ. ὀδοντάγρα.
δουρακνιὰ ἡ, ροδακινιά.
δουράκνου τού, ροδάκινο.

Ε

εἶμι, εἶμαι.
ἔνισ', ἡ, ἔνεση, ἀρχ. ἔνεσις.
ἔρ! ἐπιφώνημα.
ἔτσ', ἐπίρρ. ἔτσι.
ἔχου, ἔχω.
ἔχτρα ἡ, ἀρχ. ἔχθρα· *ἔχτρα τοὺν ἔχου.*

Ζ

ζαγότσ' τού, γεωργικὸ ἐργαλεῖο.
ζάπ, ὑπερίσχυση, νίκη· τουρκ. zapti· *ζάπ δὲ γίνιτι.*
ζαπώνου, γίνομαι κύριος ἑνὸς πράγματος μὲ τρόπο αὐθαίρετο· *οὔλου τοὺ μέρους τοὺ ζάπτσι.*
ζαρὰρ τού, ζημιά· *ἀπ' αὐτὸ δὲν ἔχ' ζαράρ.*
ζάχαρ' τού, ζάχαρη· *ποῦ εἶνι ἡ κρίνα μὶ τοὺ ζάχαρ';*
ζαχαράτου τού, κοφέτο.
ζγουριά ἡ, ἀρχ. σκωρία· *τοὺ σίδιρου γιόμουσι ζγουριά.*
ζέγλα ἡ, ζεύλα.
ξέλκα ἡ, χελώνα· *gδιοῦδαν ξέλκις.*
ζιάβα ἡ, μικρὸς βάτραχος· *οἱ ζιάβις φουνάζ'ν, κιρὸς θὰ χαλάσ.*
ζιαβαρόκας οὐ, μεγάλος βάτραχος.
ζιαφέτ' τού, συμπόσιο, διασκέδαση· *τραβήξαμι ἕνα ζιαφέτ'!*
ξιβγάρ' τού, ζευγάρι.
ξιβζέκ'ς, ἐπίθ. ἀνισόροπος· τουρκ. zevek.
ξιγιόρου ἡ, ζηλιάρα· *πουλὺ ξιγιόρου μὶ εἶσι.*

ζ λ ῶ, πιέζω· *τοὺν ζούλιξα.*

ξ' μ ά τ ι σ μ α τού, ζεμάτισμα· *ξ'ματίσκι ἡ καημέν'.*

ζ β έ θ ι ρ ο υ ς ού, συμπέθερος.

ζ β ι θ έ ρ α ἡ, συμπεθέρα.

ζ β ο υ ρ ί ζ ο υ, ὁμιλῶ· *πουλὺ ζbουρίεις.*

ζ' ν ά ρ' τού, ἡ ξυλοδεσιὰ τοῦ τοίχου τοῦ σπιτιοῦ.

ζ ν ί χ' τού, λαιμός· *τοὺ ζνίχι σ' νὰ πριστῆ* (κατάρα).

ζ ό ρ τού, βία, δυσκολία, τουρκ. zor· *ἔχου ζὸρ ἀποὺ παράδις.*

ζ ο υ g λ ό ς, ἐπίθ. κουλλός, ἀρχ. κολλός.

ζ ο ύ λ ε ι α ἡ, ζήλεια· *τοὺν ζούλιψα.*

ζ ο ύ ρ α, ζαρωμένος· *ἄει κάτσει ζούρα ἐκεῖ.*

ζ ο υ ρ ζ ο ύ ν α ἡ, εὐκοιλιότητα, διάρροια· *ἴ μουρὴ πῶς μ' ἔπιασι μιὰ ζουρζούνα· ὅλ' νύχτα δὲ κοιμήθ'κα.*

ζ ο ύ τ λ α ς ού, ζητιάνος· *οὺ καημένους ζούτλας κατάντ'σι.*

ζ υ μ ο υ τ' κ ὴ ἡ, σκαφίδι· *πλύν' τὴ ζυμωτ'κή· εἶνι γιουμάτ' προυζύμια.*

Θ

θ ά μ α τού, ἀρχ. θαῦμα· *θάμασα τί εἶδα.*

θ έ ρ μ' ἡ, πυρετός, ἀρχ. θέρμη· *μὶ θιρμέν' κάθι μέρα.*

θ ά ρ ρ' σ α, θάρρεσα, ἀρχ. θάρρος.

'θ η μ ι ρ ί δ α ἡ, ἐφημερίδα.

θ ι ο υ τ' κ ὰ τά, θεῖα· *θιουτ'κὰ πράματα αὐτά.*

θ ο υ ρ ι ὰ ἡ, ὄψη· *τί θουριὰ μούρ' εἶν' αὐτή!*

θ ρ ύ μ μ α τού, μικρὰ κομμάτια, ἀρχ. θρύμμα· *δόσιμι μισὸ κιλὸ θρύμματα.*

Ι

ἰ β λ ι ά τ' τού, παιδί· *τ' νοὺς ἰβλιάτ' εἶσι;*

ἰ γ ώ, ἐγώ· *ἰγώ οὐμίλ'σα.*

ἰ κ ι d ὶ τού, δειλινό· *ἰκιdὶ ἔγινι, δὲ θὰ φᾶμι ἀκόμα;*

ἰλάφ' τού, ἐλάφι· ἀρχ. ἔλαφος.

ἰ λ έ ἀ' τού, γιλέκο· *δόσι μι τοὺ ἰλέἀ'.*

ἰ b ρ α τ ί ζ ο υ μ ι, κουράζομαι· *στ' θυγατέρα μ' ποὺ ἰbραdίσκι νὰ b'δάη δὲν ἔδουκαν τίποντα.*

ἰ ξ ό ν, πρόθ., ἐκτός· *οὔλ' ἦρθαν ἰξὸν ἀποὺ ὦένα.*

ἰ π ρ ο υ χ τ έ ς, ἐπίρρ., προχθές.

ἰ π ρ ο υ χ τ ι σ' ν ό ς, προχθεσινός.

ἰ ρ γ ά τ' ς ού, ἐργάτης.

ἰ ρ ε ύ ο υ, γυρεύω· *ἅμα ἰρεύ's νὰ ὦὶ κάμουμι κὶ καμιὰ προυξινιά.*

ἴ β ι α, ἐπίρρ., κατ' εὐθεῖαν· *ἴσια τοὺ δρόμου τράβα.*

ἰ σ ι ά ζ ο υ, ἰσιάζω· *ἰσιάζου τοὺ χουράφ'.*

ἴ σ ι α μ ι, ἕως· *ἴσιαμι ν' αὐλή.*

ἴ σ ι ο υ ς, ἐπίθ., ὄρθιος, εὐθύς.

ἴ τ ς, ἐπίρρ., καθόλου· *ἴτς δὲ dρώει τ' ἄλουγου.*

ἰ φ κ ὴ ἡ, εὐχή.

ἰ φ κ ι ο ῦ μ ι, εὔχομαι.

ἰ φ κ ο υ λ ί α ἡ, εὐκολία.

ἰ χ τ έ ς, ἐπίρρ., χθές· *ἰχτὲς ἦταν νὰ ἔρτ'.*

ἰ χ τ ι b ά ρ' τού, ὑπόληψη· *ἔ'εις τρανὸ ἰχτιbάρ'.*

ἰ ψ έ ς, ἐπίρρ., χθὲς τὸ βράδυ.

Κ

κ α β ά ἀ' τού, λεύκα, ἀρχ. λεύκη·

τουρκ. kavak· *τὰ καβάκια ἀπ' ν' αὐλούδα μ' τράνιψαν.*

καβράᾶ' τού, νυφικὸ πέπλο.

καδὶ τού, ἀρχ. κάδος· μεγάλος κάδος γιὰ τὸ βράσιμο τῶν σταφυλιῶν καὶ τὴν τοποθέτηση τοῦ ἀλευριοῦ· *τ' ὄριξις τ' ἀλεύρ' στοὺ καδί;*

κάδρου τού, πλαίσιο, κορνίζα· *σπουδαίου κάδρου μὶ εἶσι.*

καζαδῶ, κερδίζω· *πουλλὲς παράδις καζάντ'σα.*

καζμὲρ, ρεζίλι· *καζμὲρ γίγαμι στοὺ κόσμου.*

καῖτσῆ, κουνιάδος τοῦ γαμπροῦ.

κακάτσ' τού, ξηρὴ βλέννα· *μουρὴ κακατσιάρ'κου πιδὶ εἶνι!*

καλιακούδα ἡ, κάργια· *μαύρους σὰ καλιακούδα εἶσι.*

καλίν', λένε τὸ βόδι μὲ τὸ ἐλαφρὸ κίτρινο χρῶμα.

καλουγρὰ ἡ, καλογριά.

Πέδι-δέκα παπαδὲς
κι ἄλλες τόσες καλουγρὲς
στὰ βαμπάκια σκάλιζαν,
ξανά τὰ βοτάνιζαν.
Δίψασαν οἱ παπαδιές,
πρόσταξαν οἱ καλουγρές:
. . . . . .

καλούχνικους, ἐπίθ., καλός· *καλούχνικου κουρτσούδ'.*

καλουχρίδα ἡ, παραθύρα· *πάρι τὰ σπίρτα ἀπ' καλουχρίδα.*

κάμα ἡ, δίκοπο μαχαίρι.

καμίν' τού, ἀρχ. κάμινος.

κάβουσους, ἀντων., κάμποσος.

κανέᾶνας, ἀντων., κανέναις.

καδίζου, πείθω· *τρόμαξα νὰ τοὺν καδίσου.*

καπάᾶ' τού, κάλυμμα.

καπαρδίζου, φουσκώνω, περηφανεύομαι· *μὴ καπαρδίεις τόσου.*

καπάρου τού, καπάρο· ἰταλ. caparra.

καπισιόλ' τού, σκουφάκι τοῦ μωροῦ.

καπίστρ' τού, καπίστρι· λατ. capistrum.

καπούλια τά, πισινά, *καβαλίκα ἔρχιτι στὰ καπούλια.*

καρά, λένε τὸ μαῦρο βόδι.

καραγάτσ' τού, φτελιάς· τουρκ. cara-ağaç.

καραούλ' τού, παρατηρητήριο *καραούλ' ἔπιασι.*

καραφιλιὰ ἡ, γαριφαλιά.

καραφίλια τά, γαρίφαλα.

καρδάρα ἡ, δοχεῖο ἀρμέγματος καὶ μέτρο χωρητικότητας.

καριόλα ἡ, κρεβάτι· ἰταλ. carriola· *ἔσπασ' ἡ καριόλα μ'.*

καρβουλόϊ τού, ξύλινο ἐργαλεῖο μὲ τρία ἢ τέσσερα δόντια γιὰ τὸ λίχνισμα τῶν σιτηρῶν.

καρσί, ἐπίρρ., ἀντίκρυ· τουρκ. karçi· *ἰκεῖ καρσὶ ἀπουὺ μᾶς κάθ'τι.*

καρτάλ' τού, γεράκι· τουρκ. kartal· *μαλλώνουν σὰν τὰ καρτάλια.*

καρτέρ' τού, ἀρχ. ἐνέδρα.

κάσια ἡ, εἶδος φαγητοῦ· σιταρίσιο ἀλεύρι καμένο μὲ σκόρδο ἢ χωρὶς σκόρδο καὶ σβησμένο μὲ ξύδι. Τὸ βράζουν μὲ νερὸ καὶ γίνεται σὰν κρέμα.

καῖδα ἡ, ἀρρώστεια ποὺ πέφτουν οἱ τρίχες τοῦ κεφαλιοῦ.

καῖδιάρ'ς οὐ, ἄνθρωπος ψωροϋπερήφανος καὶ ἀκατάδεχτος.

κ α σ μ έ ρ' τού, 1) γελοῖος· *κασμέρ' γίγις·* 2) ντροπή· *δὲν ἔ'εις κασμέρ' ποὺ λὲς τέτοια λόϊα;*

κ α σ τ α ν ή, λένε τὸ ἄλογο μὲ τὸ καστανὸ χρῶμα.

κ ά τ, ἐπίρρ. κάτω· *κάτσι, κάτ' σὶ θέλου.*

κ α τ ' β α ί ν ο υ, κατεβαίνω.

κ α τ έ φ λ ' τού, κατώφλι· *ἄλλ' φουρὰ νὰ μὴ βατήεις στοὺ κατέφλι μ'.*

κ ά τ ι, κάτι· *κάτι μὶ εἶπις κὶ σύ.*

κ α τ σ ι ὰ ἡ, καθησιά· *ἕνα πλαστὸ τρώει σ' κατσιά.*

κ α τ σ ι α μ ά ϰ ' τού, εἶδος φαγητοῦ· ἀλεύρι καλαμποκίσιο, βρασμένο πολὺ νὰ γίνει ξηρὴ μάζα. Τὸ τρῶνε περιχυμένο μὲ μέλι.

κ α τ σ ῖ ρ δ ί ζ ο υ, ξεφεύγω· *μὲ κατσῖρτσι.*

κ α τ ώ ῖ τού, κατώγι· *ἔχασα τ' ματσάλου μ' κὶ δὲν βόρισα νὰ πατώσου τοὺ κατώῖ.*

' κ ε ί ν ο υ ς, ἀντων., ἐκεῖνος.

κ έ σ κ ι, ἐπίρρ., εἴθε, μακάρι.

κ ι λ έ ϰ ' τού, μικρὸ καρπούζι, ἄχρηστο.

κ ι λ ί μ' τού, εἶδος χαλιοῦ· τουρκ. kilim· *τὰ πῆρις τὰ κιλίμια 'πόξου;*

κ ι ρ α μ ' δ ὰ ς οὺ, κεραμοποιός.

κ ι ρ κ ι ν έ ξ ' τού, τὸ πουλὶ κύρκος.

κ ι ρ π ί τ σ' τού, πλιθί· *αὔριον θὰ κόψουμι τὰ κιρπίτσια.*

κ ι σ τ ο υ β έ ϰ ' τού, τυφλοπόντικας· *κιστουβέϰ' εἶνι θ'κιά σ' θυγατέρα.*

κ ι τ ι ρ ν ά δ α ἡ, ἴκτερος.

κ ί τ ι ρ ν ο υ ς, ἐπίθ., κίτρινος.

κ ι χ λ ι β ά ρ ' τού, κεχριμπάρι, ἀρχ. ἤλεκτρον.

κ λ α δ ο υ κ ό π ο υ ς οὺ, ἐργαλεῖο γιὰ τὸ κόψιμο τῶν κλαδιῶν.

κ λ ᾶ ί ο υ, κλαίω, ἀρχ. κλαίω.

κ λ ε ι δ ο υ γ ά β α ν ο υ τού, ξύλινο δισκοειδὲς σκεῦος· χωρίζεται σὲ δυὸ τμήματα ποὺ κλείνουν βιδωτά. Βάζουν μέσα τυρί, ἐλιές, λάδι καὶ πᾶνε στὶς δουλειές.

κ λ ῖ ϰ ' τού, πασχαλινὸ κουλούρι μὲ ρεβυθένια μαγιά· *σὰ μάδα γίγαν τὰ κλίκια μ' φέτους.*

κ λ ό τ σ κ α ς οὺ, λόξυγκας, ἀρχ. λύγξ· *κλότσκα τοὺν ἔπιαῶι.*

κ ο υ κ κ ί ν ' ς οὺ, λένε τὸ κόκκινο βόδι.

κ ό κ κ ' ν ο υ τού, κόκκινο.

κ ό ρ δ α ἡ, φόβος· *κόρδα τοὺν πῆγι.*

κ ό τ σ' τού, κότσι, ἀρχ. σφυρόν· *ἂν σὶ βαστᾶν' τὰ κότσια πάνι.*

κ ο υ ξ ί ρ κ α ἡ, χαρούπι· *δῶσι στὰ πιδιὰ λίγις κουξίρκις.*

κ ο υ ῖ ν ι ά ϰ ' τού, μπίλια.

κ ο υ κ ὰ ς οὺ, γυάλινο δοχεῖο γλυκοῦ. Μὲ αὐτὸ κερνοῦσαν.

κ ο υ κ α ρ τ ζ ι ὰ ς οὺ, κουνάβι.

κ ο υ κ ο υ λ ι ά τ ρ α ἡ, ἀνδρικὴ σκούφια πλεχτή· *τί τραῖνές κουκουλιάτρις ποὺ βά'εις;*

κ ο υ κ ο υ μ ά φ κ α ἡ, κουκουβάγια· *κουκουμάφκις νὰ κάνουν φουλιὰ στοὺ σπίτι σ'* (κατάρα).

κ ο υ κ ο υ σ ῖ ν α ἡ, κοτόψειρα.

κ ο ύ λ α, λένε τὸ ἄλογο ποὺ ἔχει τὸ χρῶμα τῆς ὥχρας.

κ ο υ λ ο υ κ κ ά τ σ' τού, γλυκοπατάτα.

κ ο υ λ ο υ β α ρ ι ὰ ἡ, γύμνια· *βάῖ' τοὺ σιάῖ' νὰ σκιπάης d' κουλουβαριά σ'.*

κουλουβαρίνα ἡ, πίτα μὲ κολοκύθι χωρὶς φύλλα. Ἡ στρώση πάνω καὶ κάτω γίνεται μὲ σιταρένιο ἀλεύρι· *ἔκαμα μιὰ καλὴ κουλουβαρίνα.*

κουλουβαρίσκα, ξεγυμνώθηκα· *τί μουρὴ κουλουβαρίσκις ἔτσ' πλιά;*

κουμαδαίρνου, διοικῶ, κανονίζω· *κουμαδαίρν' τοὺ σπίτι τ' μιὰ χαρά.*

κουμάδου τού, κουμάντο, διοίκηση· ἰταλ. comando· *σὶ θὰ μὶ κάμ'ς κουμάδου;*

κουμάσ' τού, κοτέτσι· *γιόμουσι τοὺ κουμάσ' κουκουσίνις.*

κουβάκ' τού, στέλεχος τοῦ καλαμποκιοῦ.

κούνια ἡ, κούνια· *κούνια ποὺ σὶ κούναγι! Πᾶμι νὰ κ'νιστοῦμι.*

κουνουστίζουμι, συναναστρέφομαι· *μὶ ποιὸν κουνουστίξισι;*

κουδράτου τού, συμφωνητικό, συμβόλαιο· *νὰ κάμουμι ἕνα κουδράτου γιὰ τοὺ χουράφ'.*

κουπάνα ἡ, σκάφη.

κουπούκ' τού, κοπρόσκυλο· *κουπούκ' μὶ εἶσι.*

κουπρὰ ἡ, κοπριά, ἀρχ. κοπρία· *μᾶσι τὶς κουπρές.*

κούρβουλου τού, κούτσουρο· *σὰ κούρβουλου γίγις.*

κουρίνα ἡ, φλούδα ψωμιοῦ· *μὶ ἀρέξ' ἡ κουρίνα.*

κουρκουλούκ' τού, σκιάχτρο. *βάλι, βρὲ Νάσιου, λίγα κουρκουλούκια νὰ σκιάζουδι καλακοῦδις.*

κούρτσα, ἔβαλα, τοποθέτησα.

κουσιάζου, τρέχω· *κουσιάξ'τι σὰ χούλαβις οὐρνίθις.*

κούτλους οὐ, κότυλος, μέτρο γιὰ τὰ σιτηρά. Χωροῦσε 16 κιλὰ σιτάρι.

κουτούκ' τού, κούτσουρο· τουρκ. kütük· *κόψι τοὺ κρέας στοὺ κουτούκ'. Ἴτς δὲ ὶ κόβ', κουτούκ' εἶσι.*

κουτσάκ' τού, ἄγγιστρο σαμαριοῦ.

κόχ' ἡ, γωνία, ἀρχ. κόγχη.

κρέχτους, ἐπίθ., τραγανός· *ἔφαγα κρέχτα κιράσα.*

κρίνα ἡ, κουτί· *ἡ κρίνα δὲν ἔχ' ζάχαρ'.*

κρὸς τού, κρόσσι.

κρότους οὐ, ἀρχ. κρότος· *ἀκούσ'κι ἕνας τρανὸς κρότους.*

κρυαδίζ', κάνει κρύο· *ἄρχισι νὰ κρυαδίξ' οὐ κιρός.*

κυρὰ ἡ, κουνιάδα τῆς νύφης.

κφάρλινα ἡ, κουφή· *κφάρλινα γίγα μ' αὐτὸ τοὺ σέι ποὺ παίτζ.*

Λ

Λάγαζα-χαβασί, λαγκαδιανὸ χορευτικὸ τραγούδι.

λάγαμα τού, ἐξάρθρωμα· *τοὺ κουρτσούδι μ' πουδουκλώθ'κι κὶ λάγαξι τὴ μέση τ'ς. Κόσια κὶ πάρει ἕνα αὐγὸ νὰ δ' πιρπατίξουμι, γιὰ νὰ δγιοῦμι ποὺ εἶνι τοὺ λάγαμα.*

λαλαγίτα ἡ, εἶδος τηγανίτας, ἀπὸ τὸ ἀρχ. λαλάγγη· *θὰ κάμου λαλαγίτις, τσ' ἀλυβήσ'κα.*

λάλας οὐ, θεῖος ἀπὸ τὸν πατέρα.

λαλίν' τού, τσόκαρο· *δῶσι μ' τὰ λαλίνια νὰ πάου στ' γειτόν'σσα.*

λάμια ἡ, ἀρχ. λάμια.

λ α b ο υ d ὴ ἡ, εἶδος ἄγριου χόρτου, εἰδικὸ γιὰ τροφὴ τῶν ἀρνιῶν· *πήγινι νὰ κόψῃς λίγις labουdὲς γιὰ τ' ἀρνούδια.*

λ ά π α τ ο υ τού, λάπατο· *ἔει ποὺ εἶσι, ἀκόμα στὰ λάπατα κατρᾶς.*

λ α π κ α ν ί ζ ο υ, τρώγω λαίμαργα· *τὰ αὐγούδια, τὰ σαρμαδούδια τὰ λαπκάνιξις.*

λ ά τ κ α ἡ, πιθάρι γιὰ βούτυρο καὶ τουρσί· *φέρι τ' λάτκα ν' ἁλατίσουμι τ'ς πιπεριές.*

λ α τ κ ο ύ δ α ἡ, μικρὸ πιθαράκι γιὰ γλυκό.

λ α χ α ν ι ά ζ ο υ, κονταναοαίνω, ἀσθμαίνω· *γιὰ δγιές, τοὺν λαχάνιασι.*

λ α χ τ α ρ ν ῶ, λαχταρῶ· *λαχταρνῶ νὰ φάου φασούλια μὶ ὶβρασμο.*

λ ἓ ο υ, λέγω, ἀρχ. λέγω.

λ έ ρ α ἡ, ἀκαθαρσία.

λ κ έ ν' τού, λεκάνη.

λ η μ ό ρ' τού, μνημούρι· *δὰ ὶ κάμου τοὺ λημόρ.*

λ ι λ ί τ σ' τού, κομμάτι γυαλί· *μὴ bατήης τὰ λιλίτσια.*

λ ι ξ ο υ ρ ά δ α ἡ, λιχουδιά· *χτάζου πάλι λιξουράδις ὶ ἔστειλι ἀνιῷά σ'.*

λ ι ξ ο ύ ρ' ς ού, λαίμαργος· *τί πουλὺ λιξούρ'ς ποὺ εἶσι;*

λ ι ο ύ b α ἡ, πήλινο βαθὺ πιάτο. *Πιρπιροῦ δρουσούλα μου*
παρακάλ'ὶ τοὺ Θιὸ
γιὰ νὰ δώση μιὰ βροχὴ
μιὰ βρουχὴ βασιλικιὰ
δῶ στὰ στάρια, στὰ κριθάρια
στὰ λιανὰ τὰ παρασπόρια.
Βάρις-bάρις τοὺ νιρὸ
λιούbις-λιούbις τοὺ κρασὶ
κάθι στάχυ κὶ κιλὸ
κάθι κούρbου κὶ μιτρό.

λ ι σ τ ὶ τού, εἶδος ψαριοῦ.

λ ι φ τ ό κ α ρ ο υ τού, φουντούκι.

λ ι φ τ ο υ κ α ρ υ ὰ ἡ, φουντουκιά.

λ ι χ ν ι σ τ ή ρ' τού, δικράνι μὲ τέσσερα-πέντε «χαχάλια», δάχτυλα· Μὲ τὸ λιχνιστήρι γυρίζουν στὸν ἁλωνισμὸ τὸ τριμμένο ἄχυρο.

λ ι χ ν ὸ ς ού, ἀδύνατος, λεπτοκαμωμένος.

λ ι χ ο ύ δ' τού, μωρό· *νύφη μ' ἔκαμι λιχούδ'.*

λ ο υ γ γ ο ύ ρ' ς ού, τεμπέλης· *δγέ τουν, μουρὴ, τοὺ λουγγούρ' πῶς κάθιτι;*

λ ο υ γ ι ο υ ρ ν ά ο υ, ὅλο γυρίζω.

λ ο υ κ ά δ α ἡ, μαγειρεῖο· *πήγαμι σ' d' λουκάδα.*

λ ο υ λ ά ῶ' τού, χρῶμα.

λ ο υ b ο υ ρ ί ζ ο υ, τρώγω· *πᾶμι σ' τ'ς Σαλουνίῶ' νὰ λουbουρίξουμι λίγου.*

λ ο ύ ρ δ α ἡ, μυζήθρα.

λ ο υ ρ ν ά, μαλακά· *τί bρὲ σὺκα ἔφαϊς κὶ λουρνὰ τὰ βγάεις;*

λ ο ύ σ κ α, ψαροφάγος· *αὐτὸ σὰ λούσκα μὶ φαίνιτι.*

λ ο ύ τ α, μούσκεμα· *λούτα ἔγινι.*

λ υ κ α ν τ ζ ο ύ ρ' ς ού, αὐτὸς ποὺ ἔχει γλυκιὰ γεύση· *τί λυκαντζούρ'ς ποῦ εἶσι;*

Μ

μ α g ρ ά ν α, τίποτα· *ξανὰ κὶ γὼ δὰ ὶ στείλου μαgράνις.*

μ ά δ α ἡ, στρογγυλὴ πλάκα ποὺ παίζουν τὰ παιδιά.

μ α ζ ώ χ ν ο υ, μαζεύω· *τί μουρὴ μαζώχκητι οὔλις ἰδῶ μέσα, γάμου δὰ κάμιτι;*

μ α ΐ τ ά π' τού, κοροϊδία· *ξιστό'ηῶις τί μαϊτάπια σὶ ἔπιξι;*

μ α ΐ τ α π τ σ ῆ ς ού, ἐκεῖνος ποὺ κοροϊδεύει· *Βαλτζιανοὶ εἶνι τέτοιοι μαϊταπτσῆδις.*

μ α κ ά ρ', εἴθε.

μ α κ ά τ' τού, στρωσίδι· τουρκ. makat.

μ α κ ρ ά, ἐπίρρ., μακρέα· *μακρὰ πάει τοὺ σκ'νὶ* (παροιμία).

μ α λ ά κ' τού, ἀρσενικὸ βουβαλάκι· *σὰ μαλάκ', bρὲ πιδί, μ' ἀλείφκις!*

μ α λ ά τ σ κ α ἡ, θηλυκὸ βουβαλάκι.

μ ά λ ε ἡ, μάνα.

μ ά ν ι - μ ά ν ι, ἐπίρρ., γρήγορα· *φέρτου μάνι-μάνι.*

μ ά d α λ ο υ ς ού, ἀρχ. μάνδαλος, ξύλο μὲ ἐγκοπὴ γιὰ νὰ κλείνη ἀπὸ μέσα, ἡ πόρτα· *ξιμαdάλουσι τὴ bόρτα.*

μ α d ά ρ α ἡ, ἄνω-κάτω· *τὰ ἔκαμις μαdάρα.*

μ α d α ρ ό κ' ς ού, κακοντυμένος· *μαdαρόκ'ς εἶσι.*

μ α ξ ο ὺ λ' τού, ἐσοδεία· τουρκ. mahsul· *τ' ἀbέλ' ἔχ' καλὸ μαξούλ' φέτους.*

μ ά ξ ο υ ς, ἐπίρρ., ἐπίτηδες· *μάξους σὶ εἶπα ἔτσ'.*

μ α ρ ά ζ' τού, στενοχώρια· τουρκ. maraz· *τοὺν τρώει τοὺ μαράζ'.*

μ α ρ α ζ ι ά ρ' ς ού, μαραζωμένος.

μ α σ ά λ' τού, παραμύθι· τουρκ. masal· *τί μασάλια εἶνι αὐτὰ ποὺ μὶ λές;*

μ α σ τ ρ α b ὰ ς ού, δοχεῖο νεροῦ. *βάλι λίγου νιρὸ στοὺ μαστραbὰ νὰ πγιῶ.*

μ ά τ' τού, 1) μάτι· *μὶ πόνισι τοὺ μάτ'*· 2) βασκανία· *ἔσκασι 'ποὺ μάτ'.*

μ α τ ά ν' τού, ξυνόγαλο.

μ α τ ι ά ζ ο υ, βασκαίνω· *οὔλου ματιάξιτι τοὺ λιχούδι μ'.*

μ α τ ό κ λ α d ο υ τού, βλέφαρο, ἀρχ. βλεφαρίς.

μ α τ σ ά λ ο υ ἡ, σκούπα τυλιγμένη μὲ προβιὰ γιὰ τὸ ἄσπρισμα.

μ α τ σ ι α ρ ό κ ο υ ς ού, γάτος.

μ α τ σ ο ύ d' τού, γατάκι· *τί μουρή, dὲ σ'κώθ'κις χαραή, τὰ ματσούdια σ' σὶ βύζιναν;*

μ α τ σ ο ύ κ' τού, παλούκι.

μ α χ μ ο υ ρ λ ῆ ς ού, κατσούφης, κακοκέφαλος· *μαχμουρλὴς μὶ φαίνισι.*

μ ε τ ε λ ί κ' τού, πεντάρα, πεντάλεπτο.

μ έ τ σ κ α ἡ, ἀρκούδα· *νὰ σὶ πατήσ' ἡ μέτσκα νὰ ξιλαφρώης.*

μ η ν ί γ γ' τού, μηλίγγι.

μ ι ά ζ ο υ, ὁμοιάζω· *μιάεις πουλὺ μὶ τ' μάνα σ'.*

μ ί, *μ ί τ*, πρόθ., μέ· *μὶ τοὺ Πασκάλ' ἤρθα· κὶ μίτ αὐτὸν θὰ φύου.*

μ ι ρ ο ύ σ' τού, μεροκάματο· *dὲ χτάζ' νὰ d' βάλ' πουθενὰ νὰ d'λέψ' γιὰ νὰ βγάλ' καένα μιρούσ';*

μ ι θ ο υ κ λ ι ά ρ' ς ού, μεθυσμένος· *οὔ μιθουκλιάρ'ς τ' μύτη τ' dὲ χτάζ'.*

μ ι λ ι ο ύ ν' τού, ἑκατομμύριο. ἰταλ. milione.

μ ι σ ά λ α ἡ, τραπεζομάντηλο.

μ ι σ ά λ' τού, ἀτομικὴ πετσέτα φαγητοῦ.

μ ι σ α λ ο ύ d α ἡ, πονηρός· *ἄ, τί μισαλούdα εἶσι;*

μ ι σ ὶ ρ τού, καλαμπόκι· *φέτους τοὺ μισίρ' μας τράνιψι.*

μ ι σ ῖ ρ κ α ἡ, κοῦρκος· *δγιέ τουν σὰ μισῖρκα φουσκών'.*

μ ι σ ῖ τ ' ς οὐ, μεσίτης.

μ λ ί ν α ἡ, τυρόπιτα· *ἔκαμα μιὰ μλίνα σῆμερα!*

μ ' ν ὶ τού, γυναικεῖο αἰδοῖο· *τῆς μάνας σ' τοὺ μ'νί.*

μ ό λ α β ο υ ς, ἐπίθ., ἥσυχος, ἀτάραχος.

μ ο υ ζ α β ί ρ ' ς οὐ, σπιοῦνος.

μ ο υ ζ α β ί ρ ο υ ἡ, σπιούνα· *πουλὺ μουζαβίρου εἶνι.*

μ ο υ κ α έ τ ' ς, ἀπρόθυμος, ἀδιάφορος.

μ ο υ κ α ϊ τ ι ὰ ἡ, ἀδιαφορία· *ἴτς μουκαϊτιὰ δὲν ἔ'εις.*

μ ο υ λ ό χ α ἡ, μολόχα, ἀρχ. μολόχη.

μ ο υ λ ύ φ ' τού, μαῦρο μολύβι.

μ ο υ λ φ ί ζ ο υ, ἀσπρίζω· *γιὰ τ' Πασκαλιὰ δὰ μουλφίσου τοὺ σπίτ'.*

μ ο υ λ ώ ν ο υ, σιωπῶ, ἀρχ. μυλλῶ ἢ μυλλαίνω· *μούλουνι, μουρή, πλιά!*

μ ο υ ρ μ ο υ λ ί ζ ο υ, τρομάζω· *μουρμουλίξ' τοὺ λιχούδ' νὰ κοιμ'θῆ.*

μ ο υ ρ δ ά ρ ' ς οὐ, ρυπαρός.

μ ο υ ρ δ α ρ ε ύ ο υ, λερώνω.

μ ο υ σ ά δ ρ α ἡ, ντουλάπα γιὰ τὰ στρώματα.

μ ο υ σ α φ ὶ ρ ' - ο ὐ δ ά ς οὐ, δωμάτιο ὑποδοχῆς· *στρῶσι τοὺ μουσαφίρ' οὐδά.*

μ ο ύ τ ζ α - μ ο υ τ ζ α τ ά ρ κ α, τὸ παιγνίδι, τὸ «κρυφτό».

μ ο ύ τ λ α κ, ἐπίρρ., σίγουρα, δίχως ἄλλο· *μούτλακ θὰ γίν' δ'λειά σ'.*

μ ο ύ τ ῶ ι ν ο υ τού, μικρὸ παιδί· *πάρ', μουρή, τοὺ μούτῶινου νὰ κάμου καμιὰ δ'λούδα.*

μ ο ύ τ ῶ κ α ἡ, μούρη· *μιὰ μούτσκα ποὺ ἔκαμις!*

μ ο υ χ α β έ τ ' τού, κουβέντα· *ἔκαμαμι μουχαβέτ.*

β ἀ δ α τ ὶ τού, μεσότοιχος ἀπὸ ξύλινες πήχεις· τουρκ. bagdati· *βούλουσ' δρύπα 'ποὺ τοὺ badατί.*

β α ϊ ρ ά ϰ ' τού, σημαία· τουρκ. bayrak.

β α κ λ ὰ ς οὐ, κουκί.

β α λ δ ο ύ ρ ' τού, μηρός· *τί δὰ δ' ἀφίκου τ' θυγατέρα μ' νὰ δείχν' τὰ baldούρια τ'ς στοὺ κόσμου;*

β α λ δ ί ζ α ἡ, κουνιάδα τοῦ γαμποῦ.

β α β ά ϰ ' τού, βαμβάκι.

β α β α λ ί ζ ο υ, μιλῶ· *τὶ babalίεις;*

β ά β α λ ο υ τού, σκουπίδι· *φύσῆξι ἀέρας κὶ ῆκουσι ἀναμουζάλ' κὶ σ'έφκι στοὺ μάτ' τοὺ bábalou.*

β α β ό γ ρ ο υ ἡ, παλιόγρια.

β ά β ο υ ἡ, γριά· σλαβ. babo.

β α ξ ί σ ' τού, φιλοδώρημα· τουρκ. bahşiş.

β ά π λ ι α κ ο υ ς οὐ, τὸ πουλὶ ὁ ψαροφαγάς· *δγιέ τουν τοὺ βάβλιακου!*

β ά ρ α ἡ, γούρνα μὲ νερό· σλαβ. bara.

β α ρ δ α β ί τ σ α ἡ, μικρὰ κερατοειδῆ ἐξογκώματα τοῦ δέρματος ποὺ βγαίνουν στὰ χέρια.

β ά ρ ι μ, ἐπίρρ., τουλάχιστο· τουρκ. bari· *νὰ μὶ τύχινι τοὺ λαχείου μ' βάριμ!*

β α ρ ο ύ δ α ἡ, μικρὴ γούρνα μὲ νερό· *φύει ἀπ' τὴ barούδα.*

β α ρ δ ά ϰ ' τού, στάμνα· τουρκ. barbak· *φέρι μ' τοὺ bardάϰ'*

νὰ πγιῶ νιρό.

b a ρ d a κ o ύ δ a ἡ, μικρὴ στάμνα.

b ά σ τ ρ a ἡ, μελίγκρα· *τοὺ ἔπιασι βάστρα τοὺ πουστάν'.*

b a d ά λ̂ ' κ o υ ς, ἐπίθ., ὠμός, δυσκίνητος· *badάλ̂'κου πράμα εἶνι.*

b a τ ζ ι ὰ ς οὑ, τὸ μέρος τῆς καπνοδόχου ποὺ προεξέχει τῆς στέγης· *βούλουσαν τρύπις 'ποὺ τοὺ βατζιά.*

b ά τ ῶ ι ς οὑ, ἀδελφός.

b a χ ί ρ' τού, τὸ μέρος τῆς καπνοδόχου ποὺ εἶναι μέσα στὸ σπίτι· *πῆρι φουτιὰ τοὺ baχίρ'.*

b έ λ ι ο, λένε τὸ ἄσπρο βόδι.

b έ λ κ ι μ, ἐλπίζω· *bέλκιμ θὰ γίν' αὐτὸ ποὺ θέλου.*

b e ν e β ρ έ ϰ' τού, εἶδος πανταλονιοῦ.

b i ρ d έ ς οὑ, κουρτίνα· τουρκ. perde· *καπνίσ'καν birdέδις.*

b ι ξ ι ρ ν ῶ, ἀποκάμνω, βαρύνομαι τουρκ. bezmek.

b ί κ a ς οὑ, ταῦρος· *τοὺ bίκα τοὺν σφάλ'σα στοὺ τουκάτ'.*

b ι λ ι τ ξ ί ϰ' τού, βραχιόλι· τουρκ. bilezik· *πουλὺ κ'δούν'ζαν τὰ bιλιτξίκια τ'ς.*

b ι λ b ί δ' τού, στραγάλι.

b ι b έ ρ κ a ἡ, σπόρος χαρουπιοῦ.

b ι ν ὰ ς οὑ, σπίτι· *χέρ' δὲν ἔβαλι κὶ ξέγειρι οὑ bινάς.*

b i d έ λ̂ τού, φόρος.

b ί ῶ κ a ἡ, γουρούνα· *κουτζιά μ' bίῶκα μὶ γίgις.*

b i τ ί ζ o υ, τελειώνω· *bίτσι τοὺ ψουμί.*

b λ a σ τ ρ ώ ν o υ, ξαπλώνω· *ἂ δγιέ τουν, bλαστρώθ'κι ἀποὺ κάτ' ἀποὺ τοὺ νίσκιου σὰ bέης.*

b ό ϊ τού, ἀνάστημα· τουρκ. boy. *bόϊ ποὺ ἔριξι!*

b ό λ̂ ' κ o υ ς, ἐπίθ., ἄφθονος, εὐρύχωρος· *ἔχουμι bόλ̂'κου κραῖ.*

b ό ρ a ἡ, θύελλα, κακὸ ποὺ πέρασε.

b ό ρ τ ξ' τού, χρέος· τουρκ. borç· *τοὺ πλήρουσα τοὺ bόρτξ'.*

b ό ῶ κ o υ ς, ἐπίθ., χαλαρός· *bόῶκα bῆρα τ' δ'λειά.*

b ό χ a ἡ, κακοσμία.

b o υ γ ι a τ ί ζ o υ, χρωματίζω· *bουγιάτσα τοὺν οὐdά.*

b o υ γ ι o υ d ρ o ύ ϰ' τού, ζυγὸς τοῦ ἀλετριοῦ.

b o ύ κ o υ μ a τού, μπουκιά· *ἔφαγα τραχανὰ μὶ bουκώματα.*

b o ύ b a ρ o υ ς οὑ, εἶδος κανθάρου, ἀρχ. βομβυλιός· *τοὺ κιφάλι μ' bουbαροὶ γιόμουσι ἀποὺ τ'ς φουνὲς κὶ τ'ς τῶιρίδις.*

b o υ b ὲ ς οὑ, ρεπούμπλικα· *σὰ Φράgους μὶ εἶῶι μὶ τοὺ bουbές σ'.*

b o υ b o ύ ϰ' τού, μπουμπούκι, ἀρχ. κάλυξ.

b o υ b o υ λ a d ί ζ o υ, παρατρώγω· *μὶ φίληψαν κὶ bουbουλadίσκα.*

b o υ b o ύ φ κ a ἡ, τὸ ψημένο σπυρὶ τοῦ καλαμποκιοῦ· *πῶς τὰ σκάν' τὰ λόϊα τ' σὰν τ' bουbούφκα!*

b o υ d ρ ά ϰ' τού, ἀγριόχορτο ἀγκαθωτό· *πάρι κεῖνα τὰ ξηρὰ τὰ bουτράκια.*

b o υ ρ a ν ὶ τού, διάφορα χόρτα ψιλοκομμένα καὶ βρασμένα πολὺ νὰ γίνουν χυλός. Σερβίρονται περιχυμένα μὲ ὠμὸ ἢ καμένο λάδι.

b o υ ρ ὶ τού, σωλήνας θερμάστρας· τουρκ. boru.

b o υ ρ σ o ύ ϰ' τού, παλιόπαιδο· *μάλι*

πλιὰ τί bουρσούκια εἶνι αὐτά!

b o υ σ κ α ί ν ο υ, χαλαρώνω.

b ο ύ τ' τού, μερί: τουρκ. but.

b ο υ χ α ῶ ἰ τού, κόκκινο φουστάνι.

b ο υ χ τ α ν ι ὰ ἡ, γροθιά· *δώστουν κι ἀποὺ μένα καbόῶις bουχτανιές.*

b ρ ά τ' μ ο υ ς οὐ, στενὸς φίλος· βουλγ. bratim.

b ρ έ, μόρ. κλητικό.

b ρ ο υ σ τ ά ρ' τού, τὸ μπροστινὸ μέρος τοῦ σαμαριοῦ.

N

ν α λ έ τ κ ο υ ς, ἐπίθ., κακός· *ἄ, bρέ, ναλέτκου πιτ'νάρ'.*

ν ὰ μ τού, κατόρθωμα· *δὰ ῶὶ πῶ ἕνα νὰμ ποὺ ἔκαμι Λιένκου.*

ν ε ι ρ ε ύ ο υ μ ι, ὀνειρεύομαι· *ῥὲς 'νειρεύκα ποὺ ῶὶ φ'λοῦσα.*

ν ή λ ι ο υ ς οὐ, ἥλιος· *χάθ'κι νήλιους, νύχτουῶι.*

ν ή σ κ ι ο υ ς οὐ, ἤσκιος· *νήσκιουῶι σ'ν αὐλούδα.*

ν ή σ κ ι ο υ μ α τού, φάντασμα· *δὲ χτάζ' τὰ μοῦτρα τ' ποὺ γίgι σὰ νήσκιουμα;*

ν η ῶ κ ό ς, ἐπίθ., νηστικός· *νησ'κὸς εἶμι ῶήμιρα.*

ν ι β α ί ν ο υ, ἀνεβαίνω.

ν ι g ά ζ ο υ, σκαλίζω, ἀνακατώνω· *νιέgαξι τ' φουτιὰ στοὺ οὐτζιάκι σ' κὶ βάλι τοὺ τξῖσβὲ νὰ πιοῦμι κανένα καφούδ'.*

ν ι κ α τ ώ ν ο υ, ἀνακατώνω· *τί νικατών'ς;*

ν ι σ ι ὰ ν τού, στόχος· *πᾶμι νὰ ρίξουμι στοὺ νισιάν.*

ν ι σ ι α d ῶ, σκοπεύω· *καλὰ νισιάντσι.*

ν ι φ α λ ό ς οὐ, 1) ἀφαλός, ἀρχ. ὀμφαλός· *νιφαλός τ' πουνεῖ.* 2) γλυκὸ νηστίσιμο. Φύλλα τυλιγμένα καὶ στρωμένα στὸ ταψὶ κυκλικὰ μὲ ἀρκετὸ σιρόπι καὶ λάδι.

ν ο ι κ ο κ υ ρ ο ὶ οἱ, νοικοκυραῖοι· *νοικοκυροὶ ἀνθρῶπ' ἰμεῖς.*

ν ο υ ρ ὰ ἡ, οὐρά.

ν ο υ ρ λ ό ς, ἐπίθ., νερουλός· *νουρλὸς γίgι τραχανάς.*

ν ύ π ν ο υ ς οὐ, ὕπνος· *νύπνους μὶ λείπ'.*

ν υ ῶ τ έ ρ' τού, νυστέρι, ἀρχ. νυστέριον· *δῶῶι μι τοὺ νυῶτέρ' νὰ κόψουμι τοὺ bέτ'νου.*

d α γ ι α d ῶ, στηρίζομαι· τουρκ. dayandim.

d α η λ ί ἣ' τού, νταηλίκι, παλικαριά· τουρκ. dayilik.

d α ἠ ς οὐ, παλικαράς· τουρκ. dayi.

d ά ἴ μ α, ἐξάντληση· *ἔπαθα dάἴμα.*

d ά λ ἶ' τού, κλαδί· *κόψι κεῖνα τὰ dάλια.*

d α λ α β έ ρ' τού, δοσοληψία· ἰταλ. dareavere· *πουλλὰ dαλαβέρια ἔ'εις.*

d ά μ κ α ἡ, λεκές, κηλίδα· *τοὺ πουκάμ'σου σ' οὔλου dάμκις εἶνι.*

d α b λ ὰ ς οὐ, συγκοπή· τουρκ. damla· *τοὺν ἦρθι dαbλάς.*

d α d α ν ὰ ς οὐ, ρεζίλι· *dαdανὰ γίgα στὰ dριμίgλαβα.*

d ά d η ἡ, ἀδελφή.

d α ρ ί ζ ο υ, δωρίζω· *πουλλὰ dάριῶι ἡ νύφ'.*

d α υ ρ α d ῶ, δυναμώνω· *dαυράντ'ῶι τοὺ dαμάἶ'.*

d α ψ ά ν α ἡ, δαμιτζάνα.

d ί ν ῶ κ ι ο υ, ἀνεπτυγμένο, ζωηρό.

d ι ρ έ ἣ' τού, δοκάρι· *ἄ, dγιέ τουν*

ἀκέριου dιρέἢ' μὶ ἔγινι.

d ι ρ λ ι κ ώ ν ο υ, τρώω· *dιρλίκουσις;*

d ι ρ μ ό ν' τού, μεγάλο κόσκινο.

d ι ρ μ ο υ ν ί ζ ο υ, κοσκινίζω μὲ τὸ dιρμάνι.

d λ υ γ α δ ι ά ζ ο υ, ἰσιώνω· *νὰ dλυγαδιά'κς λίγου τοὺ κουρμί σ'.*

d ο υ μ ά ν' τού, καπνός· τουρκ. duman.

d ο υ μ α ν ι ά ζ ο υ, βάζω φωτιά· *δόσ' του dουμάν'.*

d ο υ β έ ἢ' τού, ξύλινο γουδί.

d ο υ ν α ν μ ά ς, ἐπίρρ., ἄνω-κάτω· *μάνα μου, τί σπίτ' dουνανμὰς εἶνι αὐτό;*

d ο υ d ο υ λ έ ς, μούσκεμα· *dουdουλὲς ἔγινα.*

d ο υ ρ β ὰ ς ού, μικρὸς σάκος· τουρκ. torba.

d ο υ ρ β ά ν α ἡ, ξύλινο κυλινδρικὸ δοχεῖο, ποὺ χτυποῦν τὸ γάλα· *ἔλα νὰ σὶ δώσου ματάν· σ̂ήμιρα dουρβάν'σα.*

d ο υ ρ ή, λένε τὸ ἄλογο μὲ τὸ χτυπητὸ κόκκινο χρῶμα.

d ο υ σ έ ἢ' τού, στρῶμα· *ρίξι τοὺ dουσέἢ' νὰ πλαγιάσου.*

d ο υ σ̂ μ ά ν' ς ού, ἐχθρός· *μουρή, Ρίνκου dουσμάνου τί κασμέρια εἶνι αὐτὰ ποὺ κάμνεις;*

d ρ ά β α λ α τά, φασαρίες· ἰταλ. travaglio.

ν υ χ τ ε ρ ε ύ ο υ, ἀγρυπνῶ· *'πόψι θὰ νυχτερέψουμι.*

Ξ

ξ έ χ ο υ ρ α, ἐπίρρ., χωριστά· *ξέχουρα κάθουάι.*

ξ ι θ' μ α ί ν ο υ, ἀνακουφίζομαι· *τοὺ τἄπα κὶ ξιθύμανα.*

ξ ι κ ό π' κ α, λύθηκα· *ξικόπ'καν οὗλοι νὰ γιλοῦν.*

ξ ι π α ἴ ά ζ ο υ, κρυώνω πολύ· *ξιπάἴσα 'ποὺ τοὺ κρύου.*

ξ ι π ά τ ο υ μ α τού, τελεία καταστροφή.

ξ ι π α τ ο υ μ ὸ ς ού, τελεία καταστροφή.

ξ ι π ο υ π ρ ί σ κ α, ξεπρίστηκα· *ξιπουπρίσκι βούζα τ'.*

ξ ι ρ α τ ί ἢ' τού, ἐμετός· *εἶχα ξιρατίἢ' σ̂ήμιρα.*

ξ ι σ τ ό' η σ α, dίπ ξιστό'ησα.

ξ ι φ τ ί ζ ο υ, μαδῶ· *ξέφτ'ὶ ἡ σκουρτέλλα.*

ξ λ ί ἢ' τού, τὸ ξύλο ποὺ ἀνοίγουν τὰ φύλλα γιὰ τὶς πίτες· *δέὶ τοὺ χαλβᾶ στοὺ ξλίἢ' νὰ κάμουμι χλάτσκα.*

ξ ό g ο υ μ α τού, ἐξόγκωμα.

ξ ό δ ι α, δὰ χουρέψ'ς κὶ τὰ μάτια σ' κὶ τὰ ξόδια σ' (παροιμ. φράσις).

ξ ό δ ι α σ μ α τού, ξόδεμα.

ξ υ σ τ ρ ὶ τού, ἐργαλεῖο ποὺ ξύνουν τὰ ζῶα.

Ο

ὅ λ ν ο ι, ἐπίθ. καὶ ἀντων., ἀρχ. ὅλος.

ὅ μ ν ι ο υ ς ἐπίθ., ἀρχ. ὅμοιος.

ὄ ρ ν ι θ α ἡ, κότα, ἀρχ. ὄρνις· *ἄ, κουσιάζ'τι τώρα σὰ χούλαβις οὐρνίθις.*

ὅ σ ν ο ι, ἀντων., ἀρχ. ὅσος.

Ο ὕ β ρ ι ὰ ἡ, Ἑβραία· *σὰν Οὕβριὰ φουνάζ'.*

Ο ὕ β ρ ι ὸ ς ού, Ἑβραῖος.

ο ὑ μ ι λ ῶ, ὁμιλῶ, ἀρχ. ὁμιλία· *τί, βρέ, σᾶς πείραξι σᾶς ποὺ οὑμίλ'σα;*

ο ὔ β α, ἐπίρρ., κρίμα· *οὔβα, τί ἔπαθι*

Λιένκου;

ὄ b ι ο υ τού, πύο· ἀρχ. ἔμπυος.

ο ὖ μ τ ί ζ ο υ, περιμένω· *ἀποὺ σένα, bρὲ καλό μ', δὲν οὔμτιζα νὰ κουρκουτιάσ' κὶ τοὺ δ'κό σ'.*

ο ὖ d ὰ ς ού, δωμάτιο· τουρκ. oda· *κούρτσα τὰ κάδρα στοὺν οὖdά.*

ο ὖ d ο ύ δ' τού, μικρὸ δωμάτιο.

ο ὖ ρ θ ὰ - κ ο υ φ τ ά, ἐπίρρ., καθαρά· *ξηγήθ'κα οὖρθὰ-κουφτά.*

ο ὖ ρ ι ξ ά τ ο υ ς ού, αὐτὸς ποὺ ἔχει ὄρεξη· *οὖριξάτους μὶ εἶσι 'πόψι.*

ο ὖ ρ μ ά ν' τού, δάσος· τουρκ. orman.

ο ὖ ρ ο ύ μ κ ο υ ς, ἐπίθ. δυνατός· *σκαλώνουdι ἕνας μὶ τοὺν ἄλλουν σὰν οὖρούμκα πιτ'νάρια.*

ο ὖ ρ σ ο ύ η ς ού, γουρσούζης, ἄτυχος, κακός· τουρκ. uğur-suz· *ξέρ'ς ἀμὰ τί οὖρσούης ἄνθρουπους εἶνι;*

ο ὖ ρ σ ο ύ σ' κ α τά, γουρσούζικα· *κεῖνα τὰ οὖρσούσ'κα τὰ οὖρνίθια σ' πλάνταξαν 'ποὺ τοὺ προυὶ νηῶκά.*

ο ὖ ρ τ α λ ί κ' τού, συνεταιρικό· *τοὺ χουράφ' τοὺ ἔχουμι οὖρταλίκ'.*

ο ὖ ρ τ ό ν ο υ μ ι, ντύνομαι· *οὖρτόθ'κι νὰ πάη στὴ χαρά.*

ο ὖ σ τ ὰ ς ού, χτίστης· *πάρι, bρὲ καλὸ πιδί, αὐτὸ τοὺ μισάλ' κι δώστου στοὺν οὖστά.*

ο ὖ τ ζ ι ά κ' τού, ἑστία· τουρκ. ocak· *ρίξι ξύλα στοὺ οὖτζιάκ'.*

ο ὖ χ τ ρ ὸ ς ού, ἐχτρός· ἀρχ. ἐχθρός.

ὄ ψ' μ α, ἐπίρρ., ἀργά· *ὄψ'μα ἔβαλα τὰ bουστάνια.*

ὄ ψ' μ ο υ ς, ἐπίθ., ἀργά· *ὄψ'μου τοὺ ἔχου τοὺ μισίρ.*

Π

π α α ί ν ο υ, πηγαίνω· *τί πααίν'ς πέρα-δῶθι;*

π α ζ ά ρ' τού, ἀγορά· τουρκ. pazar· *τὴν Τρίτ' ἔχουμι τοὺ παζάρ'.*

π α ζ α ρ ε ύ ο υ, συμφωνῶ· *τοὺ παζάριψα τ' ἄλουγου.*

π α ι τ σ ι ὰ ή, χούφτα.

π α λ α β ώ ν ο υ, τρελλαίνω, ἀπογοητεύω· *τοὺν παλάβουσις.*

π α λ α ῖ ζ ο υ, ψάχνω· *τόση ὥρα παλαΐζ' θυγατέρα σ'.*

π α λ ά ζ' τού, χηνόπουλο.

π α λ ά ν τ ζ α ή, ζυγαριά· βενετ. balanza.

π α λ η γ ο υ ρ ι ὰ ή, παρηγοριά.

π α λ η γ ο υ ρ ῶ, παρηγορῶ· *μὶ ἦρθαν τόσα βάσανα κὶ ποιὸς μὶ παλληγόρ'σι;*

π α λ ο ύ κ' τού, παλούκι· *ἕκατσις bρουστὰ μ' σὰ παλούκ'.*

π α ν α ΰ ρ' τού, πανηγύρι, ἀρχ. πανήγυρις· *κὶ σὺ μουρὴ Λιένκου στοὺ παναΰρ';*

π ά ν ν α ή, 1) κομμάτι ὕφασμα ποὺ καθαρίζουν τὸ φοῦρνο· 2) σπάργανο.

π α ν τ υ χ α ί ν ο υ, περιμένω· *σὶ παντύχινα κὶ δὲν ἦρτις.*

π α π ά ζ ι α τά, τράπουλα· *δὲ χόρτασαν πλιὰ νὰ παίζ'ν παπάζια οὔλ' dὴ μέρα.*

π α π α δ ο ύ λ α ή, χαμόμηλο.

π α π ά τ κ α τά, παπούτσια κλειστὰ μπροστά.

π α π λ ι ά κ' ς ού, γέρος.

π α ρ α μ α λ ι ά δ α ή, ὑπερκούραση· *παραμάλιασα οὔλ' dὴ μέρα.*

π α ρ α π α ν ή σ ι ο υ ς, ἐπίθ., περιτ-

τός· *παραπανήσιους εἶμι.*

παραπόρτ' τού, μικρὴ πόρτα· *ἆέβκι 'ποὺ τοὺ παραπόρτ'.*

παραστάινου, παριστάνω· *πῶς νὰ στοὺ baραστήσου;*

παραυτίδα ἡ, κρόταφος· *ἴ, μουρὴ πῶς τοὺ χτύπ'ᾶι σ' baραυτίδα τοὺ τέκνου!*

παράφουρους, ἐπίθ., παράφορος, εὐερέθιστος.

παρμάκ' τού, κάγκελο· *μὴν ἀκουbᾶς στὰ παρμάκια· θὰ πέ'ης.*

πάρσ'μου τού, ἔσοδο· *δὲ χουρταίν'ς 'ποὺ πάρσ' μου.*

παρτάλ' τού, κουρέλι· τουρκ. partal· *ἔ, bρέ, πιδίμ', τὰ παρτάλιαᾶις τὰ ροῦχα σ'.*

παρταλιάρ'ς ού, κουρελιάρης.

πασάλ'μα τού, ἐπάλειψη.

πασιαλούτ'κα αὐγά, πρόχειρο φαγητό. Σπάζουν αὐγὰ μέσα σὲ νερὸ ποὺ βράζει. Τὰ περιχύνουν μὲ τσιγαρισμένο βούτυρο καὶ κόκκινο πιπέρι· *ᾶήμιρα ἔχουμι πασιαλούτ'κα αὐγά.*

πασπάλ' ἡ, ἀρχ. πασπάλη.

πασπαλίζου, πασπαλίζω.

πάστρα ἡ, καθαριότητα· *μιγάλ' πάστρα ἔχ'.*

παστρεύου, παστρεύω, καθαρίζω.

παστρικά, ἐπίρρ., καθαρά.

παστρικός, ἐπίθ., καθαρός.

πατ'μασιὰ ἡ, πατημασιά.

πατούνα ἡ, πέλμα· *τί τραῖὲς πατοῦνις ἔ'εις;*

πατσιαβρούδα ἡ, ξεσκονόπανο· *πάρι κὶ ᾶὺ μιὰ πατσιαβρούδα νὰ παστρέψουμι τ'ς οὐδάδις.*

πατσιαλίκια τά, τὰ κορδόνια τοῦ σώβρακου ποὺ δένουν στὰ πόδια.

πατσὶ τού, κεφάλι· *ποὺ τ'ς τικνάει κὶ κατεβάζ' τοὺ πατσὶ τ'ς τέτοια μουραφέτια;*

πέρλα ἡ, πουτάνα· *ἄ, αὐτὴ τὴ πέρλα ποιὸς τὴ λουγαριάζ';*

πέρ'ᾶ', ἐπίρρ., ἀρχ. πέρυσι.

πέτ'νους ού, πετεινός· *πιᾶᾶι τοὺ bέτ'νου νὰ τοὺν σφάξουμι.*

Πέφτ' ἡ, ἀρχ. Πέμπτη.

πέφτου, πέφτω, ἀρχ. πίπτω· *νὰ χτάης νὰ μὴ πέφτ'ς.*

πιδεύου, βασανίζω· *πιδεύκα πουλὺ στὰ νιάτα μ'.*

πιδὶ τού, παιδί, ἀρχ. παιδίον· *bουρεῖ νὰ ἀρρώχτᾶι τοὺ πιδί.*

πιδιμάρα ἡ, στενοχώρια· *πουλὲς πιδιμάρις ἔ'εις.*

πιζούλ' τού, πεζούλι, λιθόχτιστο κάθισμα στὴν αὐλή.

πικασάμινους ού, ἐκεῖνος ποὺ τὰ ξέρει ὅλα, ὁ πολύξερος.

πιλιστέρ' τού, περιστέρι.

πιπιλιὰ ἡ, στάχτη· *κώλους σ' δὲν πιὰν' πιπιλιά.*

πιράτ'ς ού, ξύλινο δοκάρι ποὺ περνάει ἀπὸ τὴ μιὰ παραστάδα στὴν ἄλλη, γιὰ νὰ ἀσφαλίζη ἀπὸ μέσα ἡ πόρτα· *βάλι τοὺ bιράτ' στὴ bόρτα.*

πιρβάζ' τού, περβάζι, ἡ πλαϊνὴ σκαλιστὴ σανίδα τῆς ἀστρέχας· τουρκ. pervaz· *ἔσπᾶσι τοὺ πιρβάζ' ἀπ' τὴν ἀστριχιά.*

πιργιόν' τού, πριόνι, ἀρχ. πρίων.

πιρίδρουμους ού, περίδρομος, ἀρχ. περίδρομος· *ἔφαῖς ἕνα bιρίδρομου.*

πιρκὶ τού, εἶδος ψαριοῦ τῆς λί-

μνης Λαγκαδᾶ.

π ι ρ ο ύ ν' τού, πιρούνι, ἀρχ. περόνη.

π ι σ̃ μ α ν ε ύ ο υ, μετανοιώνω· τουρκ. pişman + κατάλ. -εύω· *δὲ πισ̃μανεύου γι' αὐτὸ ποὺ ἔκαμα.*

π ι σ τ ι μ ά λ̃' τού, πιστιμάλι, πετσέτα προσώπου· *φέρι τοὺ πιστιμάλ̃' νὰ σφουξτῶ.*

π' κ ά μ' σ ο υ τού, πουκάμισο.

π λ ά β α ἡ, βάρκα λίμνης· ἀπὸ τὸ βουλγ. ρ. plavam (=πλέω).

π' λ ά δ α ἡ, πουλάδα, νεαρὴ κότα.

π λ α σ τ ὸ τού, καρβέλι ψωμί· *τὰ ἔβγαλις τὰ πλαστὰ 'ποὺ τοὺ φούρνου!*

π λ ι β ρ ί τ ο υ μ α τού, πλευρίτωμα· *πλιβριτώθ'κα σ̃ήμιρα.*

π λ ι β ρ ί τ' ς ού, πλευρίτης, ἀρχ. πλευρῖτις.

π λ ι β ρ ι τ ώ ν ο υ, κρυώνω.

π λ ι β ρ ὸ τού, πλευρό, ἀρχ. πλευρόν· *μὶ πόνισ̃ι τοὺ πλιβρό.*

π λ ι θ ὶ τού, ἀρχ. πλινθίον.

π λ ι μ ό ν' τού, πλεμόνι, ἀρχ. πνεύμων.

π λ ι ξ ο ύ δ α ἡ, πλεξίδα.

π' λ ο ύ δ' τού, πουλούδι, κοτόπουλο· *οὔ κουκαρτζιὰς ἔφαϊ οὔλα τὰ π'λούδια μ'.*

π λ ο ύ ῥ̃' τού, ξύλινο ἀλέτρι.

π ν ι μ α τ' κ ὸ ς ού, πνευματικός, ἀρχ. πνευματικός.

π ο υ δ ή ρ ο υ, τρικλοποδίζω· *μὶ πόδηρις.*

π ο ι ό ς, ἀντων. ἐρωτημ., ἀρχ. ποῖος.

π ό μ' ν α, ἀπόμεινα· *κόσια πόμ'νις.*

π ό ν τ ζ̃' τού, πόντζι, ρακὶ βρασμένο μὲ ζάχαρι καὶ μαυροπίπερο γιὰ τὸ κρυολόγημα.

π ό ρ δ ο υ ς ού, πορδή.

π ό τ α π ο υ ς -η -ου, ἀντων. ἐρωτ., ποῖός τις· *πόταπους εἶνι;*

π ο υ γ ά λ ι α ἐπίρρ., σιγά· *πουγάλια πιρπάτα.*

π ο υ γ ι ά τ α ἡ, τὸ μέρος τῆς αὐλῆς ποὺ δένουν τὰ ζῶα τὸ καλοκαίρι· *δέσι τὰ ζῶα σ' bouγιάτα.*

π ο υ δ α ρ κ ὰ τά, οἱ πρόμοχθοι τοῦ τσιακμᾶ.

π ο υ δ ο υ κ λ ώ ν ο υ, πεδικλώνω· *πὼς πιρπατοῦσι πουδουκλώθ'κι κὶ ἔπισι.*

π ο υ κ λ ο υ π ί σ ο υ, ἀναποδογυρίζω· *γάλια δὰ πουκλουπίσ' ἡ πλάβα.*

π ο ύ μ α ἡ, ζέστη· *μιγάλ' πούμα ἔκαμι σ̃ήμιρα.*

π ο υ ξ ι μ ά δ' τού, παξιμάδι.

π ο ύ π α ἡ, μικρὴ λειτουργιὰ ποὺ μοιράζουν τὰ Ψυχοσάββατα.

π ο υ π ά ρ α ἡ, μικρὰ κομμάτια ψωμιοῦ μέσα σὲ ζωμὸ φαγητοῦ.

π ο υ ρ λ ί δ' τού, ἐξογκωμένο μάτι· *ἂν ἔρτου ἰκεῖ δὰ στὰ βγάλου τὰ πουρλίδια σ'.*

π ο υ ρ λ ό ῥ̃' τού, μάτι· *δὲ χτάεις τὰ πουρλόκια σ';*

π ο ύ φ κ α ἡ, ψέμα· *ποῦφκις μᾶς ἶλέν.*

π ο υ φ ν ί ζ ο υ, κλάνω· *οὔφ, πούφνισ̃ις.*

π ο ύ φ ν ο υ ς ού, κούφια πορδή.

π ό ῥ̃ ι, ἐπίρρ., ἀπόψε· *'πόῥ̃ι δὰ ἔρτουν.*

π ρ α σ κ α ν ί ζ ο υ, καταβρέχω· *πουγάλια μὶ πρασκάνισ̃ις.*

π ρ έ κ ν α ἡ, μελανὰ στίγματα.

π ρ ί γ α ἡ, παγίδα ποὺ πιάνουν τὰ πουλιά.

π ρ ι σ̃ ν ί ῥ̃' τού, ἀφούσκωτο ζυμάρι· *κάτ' μοῦτρα εἶχι, σὰ πρισ̃νίῥ̃'.*

π ρ ο υ β ο υ δ ί ζ ο υ, κατευοδώνω.
π ρ ο ύ ν α ἡ, βατόμουρο.
π ρ ο υ ν ι ὰ ἡ, βάτος.
π ρ ο υ σ ά ν α μ α τού, ξερὸ ξυλάκι, φρύγανο.
π ρ ο υ σ κ έ φ α λ ο υ τού, προσκέφαλο, ἀρχ. προσκεφάλαιον· *βάλι στοὺ πιδούδ' προυσκέφαλου.*
π ρ ο υ σ φ ώ λ̃' τού, προσφώλι, αὐγὸ ποὺ μένει στὴ φωλιά.
π ρ ό φ τ α σ' ἡ, *φάϊ λίγου γιὰ πρόφτασ'.*
π υ κ ν ά δ α ἡ, ψιλὴ σήτα.
π ύ ρ α ἡ, ζέστη· *ἄναψι τοὺ οὐτζιάκ' νὰ πάρουμι μιὰ πύρα.*
π ύ ρ ο υ μ α τού, ζέσταμα.
π υ ρ ο υ σ τ ι ὰ ἡ, πυροστιά.

Ρ

ρ α κ ὶ τού, οὖζο· τουρκ. raki· *φέρι μας δυὸ ρακιά.*
ρ ά μ μ α τού, κλωστή, ἀρχ. ράμμα.
ρ ά τ σ κ α ἡ, κρεμυδοφάγος.
ρ ά χ̃' ἡ, ράχη, ἀρχ. ράχις.
ρ ι β ό λ̃' τού, περίστροφο· *ἀμὰν αὐτὸς παλαβός, θὰ τοὺ τσιατίσ' τοὺ ριβόλ̃'.*
ρ ο υ δ ά ν' τού, ρουδάνι, ἀνέμη· *ρουδάν' σὶ πάει σ̂ήμιρα.*
ρ ο υ θ ο ύ ν' τού, ρουθούνι, ἀρχ. ῥώθων.
ρ ο υ d α β ί τ σ α ἡ, μάλλινη κλωστή· *'κείνη ξέρ' μουνάχα 'ποὺ ρουdαβίτσις.*
ρ ο υ χ α λ ί ζ ο υ, ροχαλίζω. *ρουχαλίεις πουλὺ στοὺ νύπνου σ'.*
ρ ο υ χ ά λ̃' τ ζ μ α τού, ροχάλισμα.

Σ

σ α γ ά ν' τού, μεταλλικὸ βαθὺ πιάτο· τουρκ. sahan.
σ α κ α τ λ ί κ̃' τού, ἀναπηρία.
σ α κ ά τ' ς οὔ, ἀνάπηρος· τουρκ. sakat.
σ ά λ̃' τού, σάλιο· *μὶ πῆραν τὰ σάλια σ'.*
σ ι α λ ι ά κ̃' τού, σαλιγκάρι.
σ α λ ι ά ρ' ς, ἐπίθ., ἐπιπόλαιος· *σαλιάρ'ς γίγις.*
σ ά λ μ α τού, λεπτὸ ἄχυρο.
σ α λ τ α ν ά τ' τού, ἐπίδειξις· *τί σαλτανάτια εἶνι αὐτά;*
σ α μ ά ρ' τού, σαμάρι, ἀρχ. σάγμα.
σ α μ α ρ ά δ' κ ο υ τού, σαμαράδικο.
σ α μ α ρ ὰ ς οὔ, σαγματοποιός.
σ α μ α ρ ο υ σ κ ό τ' τού, ἀπὸ τὸ οὐσ. σαμάρι καὶ σκουτί.
σ α μ α ρ ώ ν ο υ, σαμάρουσ̂' τοὺ γαδούρ' νὰ τοὺ φουρτώσουμι.
σ ά μ α τ', σύνδ., σάμπως· *σάματ' ἤθιλι νὰ τοὺ κάμ';*
σ α μ ο υ β ί λ ι α ἡ, ξωθιά.
σ α ρ α d ο ύ δ' τού, μικρὴ λειτουργιά.
σ α ρ ή, λένε τὸ βόδι μὲ τὸ χτυπητὸ κίτρινο χρῶμα.
σ α ρ μ ὰ ς οὔ, ντολμαδάκι· τουρκ. sarma· *σ̂ήμιρα ἔφαγα ἕνα σαρμά.*
σ β ῶ, σβήνω.
σ̂ έ ἴ α τά, πράγματα.
σ̂ έ λ λ α ἡ, λατιν. sella.
σ̂ έ ν α, ἀντων.
σ̂ έ d α β ο υ ς οὔ, ξανθός.
σ̂ έ ρ ν ο υ, σέρνω.
σ̂ ή μ ι ρ α, ἐπίρρ., ἀρχ. σήμερον.
σ̂ η μ ι ρ' ν ό ς, ἐπίθ., σημερινός.
σ̂ ή τ α ἡ, πυκνὸ κόσκινο.
σ̂ ί, πρόθ. σέ.
σ ι α γ ι ά κ̃' τού, χοντρὸ μάλλινο ὕφασμα· τουρκ. ṣayak.

σιαδῶ, ἐπίρρ., πρὸς τὰ ἐδῶ.

σιακάτ', ἐπίρρ., πρὸς τὰ κάτω.

σιάκας οὐ, ἀνόητος.

σιακὰς οὐ, ἀστεῖο· *πουλὲς σιακάδις λές.*

σιακεῖ, ἐπίρρ., πρὸς τὰ ἐκεῖ.

σιαμάρ' τού, χαστούκι, μπάτσος· *μούλουνι μὶ ὦὶ δώσου κάνα σιαμάρ'.*

σιαματὰς οὐ, θόρυβος· τουρκ. samata· *ἔ, bρὲ πιδί μ' τί σιαματὰς εἶνι αὐτός 'πού dὴ ὦένα;*

σιαμὶ τού, μαῦρο γυναικεῖο κεφαλομάντηλο μὲ κρόσια καὶ ἄνθη.

σιαπάν', ἐπίρρ., πρὸς τὰ ἐπάνω.

σιαπέρα, ἐπίρρ., πρὸς τὰ πέρα.

σιαῶίκ'ς οὐ, ἀλλήθωρος· *σιαῶίκα χτάζ'.*

σιαῶκίν'ς οὐ, χαζός· *dίπ πλιὰ σιαῶκίν'ς γίgις.*

σιαστίζου, τὰ χάνω.

σιαψιάλ'ς οὐ, ἐκεῖνος ποὺ δὲν ξέρει τί λέει· *τί μουρὴ δὲν ἀdρέπιῶι νὰ λὲς τέτοια σιαψιάλ'κα λόϊα στοὺν ἄνθρουπου;*

ῶιβαίνου, εἰσβαίνω, μπαίνω.

ῶιβdὰς οὐ, ἔρωτας· τουρκ. sevda· *ῶὶ χτύπ'ῶι οὐ ῶιβdὰς στοὺ κιφάλ'.*

ῶιὶρ τού, περίπατος· *πᾶμι στοὺ ῶιίρ.*

ῶινὶ τού, στρογγυλὸ χάλκινο ταψί· *τοὺ καλάϊτσα τοὺ ῶινί.*

ῶιdίζου, λυώνω· *μὶ ῶίν'τσις d' ψυχούδα μ'.*

ῶιρβέτα ἡ, χρωματιστὸ μαντήλι τῆς μύτης.

ῶιρμέτ'κους, ἐπίθ., πρόθυμος.

ῶίρκα ἡ, μικρὸ ψάρι τῆς λίμνης Λαγκαδᾶ, σὰν τὴ γόπα.

ῶιρbέτ' τού, σιρόπι.

ῶιφέρ' τού, ταξίδι· *στοὺ ῶιφέρ' ἤσουν;*

σιόϊκα ἡ, σουγιάς.

σιουbὲς οὐ, ὑποψία· *ἔχου σιουbὲ γι' αὐτόν.*

σιουbιίζουμι, ὑποψιάζομαι· *τί τοὺν σιουbιίζιῶι;*

σιόdο τού, μουνί.

σκάκαλους οὐ, ἀκρίδα· *γιόμουῶ' τοὺ χουράφ' ἀπὸ σκακάλ'.*

σκαμνὶ τού, χαμηλὸ κάθισμα.

σκανιάζου, στενοχωροῦμαι· *πουλὺ μὶ σκάνιαῶι ῶήμιρα.*

σκαντζούλα ἡ, μοῦρο, σκάμνο· *δγιέτι σκαντζοῦλις ἀραπούδια!*

σκασιάρ'ς οὐ, ἀλαφρύς.

σκέπ' ἡ, ἀρχ. σκέπη· τὸ γυναικεῖο μαντήλι τοῦ κεφαλιοῦ.

σκέπασμα τού, σκέπασμα.

σκέψ' ἡ, ἀρχ. σκέψις.

σκιένουμι, σιχαίνομαι· *νὰ χτάης κὶ νὰ σκιένιῶι.*

σκιπάρ' τού, σκεπάρνι, ἀρχ. σκέπαρνον.

σκουρδουκόπανου τού, γυρῖνος.

σκουρτέλλα ἡ, τὸ καλὸ γυναικεῖο παλτό, φοδαρισμένο μὲ γούνα.

σκουτίδα ἡ, σκοτάδι· *σκουτίδα εἶνι ὄξου.*

σκουτιδιάζ', νυχτώνει· *σκουτίδιασι πουλύ.*

σκουτούρα ἡ, φροντίδα· *ἔχου πουλὲς σκουτοῦρις στοὺ κιφάλι μ'.*

σκουφούνια τά, οἱ μάλλινες χοντρὲς κάλτσες ποὺ πλέκονται στὸ χέρι.

σκρόφα ἡ, πρόστυχη. λατιν. scrofa.

σ μ ο ύ χ ρ α ἡ, σούρωπο.
σ μ ο ύ χ ρ α σ ῶ ι, σουρούσωσε· *σμούχρασι· στοὺ σπίτ' νὰ πᾶς γιατὶ δὰ σὶ πάρουν σαμουβίλις.*
σ b ο υ ρ ί ζ ο υ, μιλῶ· *οὔ, τί πουλὺ ποὺ sbουρίζ';*
σ ν ι β α σ κ ι ὰ ἡ, ἀρραβωνιαστικιά.
σ ν ι β α σ κ ὸ ς οὺ, ἀρραβωνιαστικός.
σ ν ί β α σ μ α τού, ἀρραβώνας.
σ ν ό μ α τ ο υ ς οὺ, συνονόματος.
σ d ρ ά ν ι α τά, ἐσώρουχα· *τὰ ἅπλουσῖς τὰ sdράνια;*
σ ο υ γ λ ὶ τού, σουβλί· *Δὲν σὶ πρέπει, μούρ', Μαρούδα, δὲν σὶ πρέπει ἰργατίνα. Μοὺ σὶ πρέπει σουbασκίνα γιὰ νὰ κάθισι στ' ἀνώϊα, ἔρ στ' ἀνώϊα, στὰ κατώϊα κὶ νὰ τρῶς ἀρνιὰ ψημένα κὶ κριάρια σουγλισμένα.*
σ ο υ κ ά κ' τού, δρόμος· τουρκ. sokak.
σ ο υ λ ο ύ κ' τού, ἀναπνοή. *σουλούκ' δὲ μ' ἄφ'κι νὰ πάρου σήμιρα.*
σ ο υ ν ο ῦ μ ι, συνεννοοῦμαι.
σ ο υ ρ β ά τ α ἡ, τυρόγαλο.
σ ο υ ρ g ι ο ύ ν' τού, ἐξορία· τουρκ. sürgun.
σ ο υ ρ d ῶ, ρίχνω μὲ δύναμη μακριά· *σούρτσι d' κατρουλιά τ'.*
σ ο υ ρ ο υ τ ξ ὴ ς οὺ, συνήγορος· *σένα σουρουτξὴ δὰ σὶ βάλουμι;*
σ ο υ ρ τ ο ύ κ' ς οὺ, ἀλήτης. τουρκ. sürtük· *δγιέ τουν τοὺ σουρτουκλιμέ· οὔλου σουρτίζ' κὶ δὲ κάθιτι.*
σ ο υ σ τ ά, ἐπίρρ., ἀρχ. ὀρθῶς.
σ ο υ σ τ ό ς ἐπίθ., ἀκέριος.
σ ο υ φ ρ ὰ ς οὺ, χαμηλὸ τραπέζι. τουρκ. sofra.
σ π α ρ τ ί ν α ἡ, χοντρὸ σκοινί· *φέρι τὴ σπαρτίνα νὰ κάνουμι κούνια.*
σ π ι ν τ ζ ά ρ' τού, σπουργίτης· *χτύπ'σα ἕνα σπιντζάρ'.*
σ π ι ρ τ ο υ λ ό γ ο υ ς οὺ, καμινέτο. *βάλι τοὺ τξισβὲ στοὺ σπιρτουλόγου.*
σ π λ η ν ι ά ρ' ς οὺ, σπληνιάρης.
σ π ο ύ ζ α ἡ, κομπρέσα· *βάλι στοὺ πιδούδ' μιὰ σπούζα.*
σ τ α λ α χ ί ζ ο υ μ ι, λαχταράω· *νὰ χτάης κὶ νὰ σταλαχίξισι σαλιάρ'.*
σ τ η μ ό ν' τού, ἀρχ. στημόνιον.
σ τ' λ ι ά ρ' τού, ραβδί, ἀρχ. στειλεός.
σ τ ο ί β α ἡ, σωρός· *στοίβα εἶνι τὰ ξύλα.*
σ τ ο ι χ ί ζ ο υ, στοιχίζω, ἀρχ. στοιχίζω· *πόσου σὶ στοίχ'σι ἡ φούτα;*
σ τ ο ί χ' μ α τού, στοίχημα· *πόσου στοίχ'μα ἔβαλις;*
σ τ ο ι χ' μ α τ ί ζ ο υ, στοιχηματίζω.
σ τ ό λ' σ μ α τού, στόλισμα, ἀρχ. στόλισμα.
σ τ ο ύ κ' τού, βλάκας· *ἄμ τέτοιου στούκ' ποὺ εἶσι;*
σ τ ο υ b ώ ν ο υ, φράζω τρύπα· *τ'ς στούbουσα τὴ dρύπα.*
σ τ ο ύ π ο υ μ α τού, *μὶ στούbου'ις μὶ τὰ λόϊα σ'.*
σ τ ό φ α ἡ, καλὴ γυναικεία ποδιά· ἰταλ. stoffa· *μάλι, μουρή, τί στόφα ποὺ ἔχ';*
σ τ ρ α β ά, ἐπίρρ., ὄχι ἴσια· *στραβὰ νὰ κάτσης κὶ ἴσια νὰ ούμιλίης.*
σ τ ρ α β ώ ν ο υ, *στράβουσι τοὺ ζνί-*

χι μ'.

σ τ ρ έ γ ο υ, ἀνέχομαι, συμφωνῶ, ἀρχ. στέργω· *θὰ στρέξουμι.*

σ τ ρ ί γ λ α ἡ, κακόψυχη γυναίκα.

σ τ ρ ο υ μ ώ χ ν ο υ, στενοχωρῶ, πιέζω· *ἄσχημα μὶ στρούμουξι.*

σ τ ρ ο υ ῶ ί δ' τού, στρωσίδι, ἀρχ. στρῶσις.

σ τ' χ ι ὸ τού, δαιμόνιο· *τοὺ βιὸ παντρεύ' τοὺ στ'χιὸ* (παροιμία).

ῶ ύ β ρ α σ' ἡ, σύβρασις, κρεμύδια ψιλοκομμένα καὶ ροδοκοκκινισμένα στὸ λάδι μὲ κόκκινο πιπέρι. Μὲ τὴ σύβραση περιχύνουν τὸ μπουρανί, τὴ φασολάδα καὶ τὸ βραστὸ κολοκύθι.

ῶ υ γ χ ί σ' κ α, ἔπαθα σύγχιση.

ῶ υ δ ε ύ ο υ μ ι, συνδέομαι, μνηστεύομαι.

ῶ υ δ ι μ έ ν ο υ ς οὑ, ἀρραβωνιασμένος.

ῶ υ ρ μ ὸ ς οὑ, ἐπιδημία· *μὶ πουνάει βούζα· ῶυρμὸς εἶνι.*

ῶ ύ ρ τ' ς οὑ, ἐργαλεῖο γιὰ νὰ μαζεύουν σωρὸ τὸ ἁλωνισμένο σιτάρι.

σ φ α λ ν ῶ, κλείνω· *σφαλίσ'κις στοὺ σπίτ' σ', σὰ νὰ εἶῶι καμιὰ χανούμισα.*

σ φ ά χ τ' ς οὑ, πόνος στὰ πλευρά· *ἔχου ἕνα σφάχτ' στοὺ πλιβρό.*

σ φ ύ ρ κ α ἡ, σφυρίχτρα· *νὰ μὶ φὲρ'ς καμιὰ σφυρκούδα ἀπ' τ'ς Σαλουνίκ'.*

σ χ α σ ι ὰ ἡ, ἀηδία.

ῶ χ ο υ ρ ν ῶ, ἀρχ. συγχωρῶ· *γιὰ κείνου ποὺ ἔκαμις ῶὶ ῶχουρνῶ.*

ῶ χ ώ ρ ι ο υ τού, συχώριο.

Τ

τ α β ὰ ς οὑ, στρογγυλὸ ταψί· τουρκ. tavan· *ῶήμιρα ἔκαμα τσιρόνια στοὺ δαβά.*

τ ά ϊ τού, μικρὸ ἄλογο.

τ α ἶ ν τού, φαγητὸ ζώων.

τ α μ ά μ, ἐπίρρ., ἀκριβῶς· *ταμὰμ πινῆda κιλὰ εἶνι.*

τ α μ α χ ι ά ρ' ς οὑ, πλεονέκτης· τουρκ. tamahkar.

τ α ξ ι ρ ά τ, βάσανο· *ἀμὰν ταξιρὰτ ποὺ μὶ βρῆκι.*

τ α ρ ά κ' ν τού, χορτοσυλλέκτης, τὸ χτένι τῶν κηπουρῶν.

τ α ρ α χ ί ζ ο υ μ ι, ταράζομαι, μὲ πιάνει ταραχή, ἀρχ. ταράσσω· *κουσιάξιτι,ταραχήσ'κι ἡ Ρίνκου.*

τ ά σ' τού, κύπελλο. τουρκ. tas.

τ α σ ι ά κ' τού, ἀρχίδι.

τ α σ λ α δ ί ζ ο υ, ἀπολαμβάνω· *ἄφκιμε νὰ τασladίσουμι λίγου κὶ μεῖς οὑ κουριμάδις.*

τ α χ ι ά, ἐπίρρ., αὔριο, ἀρχ. ταχέα.

τ ε ι ά φ' τού, θειάφι, ἀρχ. θεῖον.

ι ε ι α φ ί ζ ο υ, θειαφίζω.

τ έ κ', μονό.

τ έ κ ι α, μονά.

τ έ κ ν ο υ τού, τέκνο, ἀρχ. τέκνον.

τ έ λ̂' τού, σύρμα· τουρκ. tel.

τ έ ν τ ξ ι ρ ἡ, χύτρα· τουρκ. tencere· *γύριῶι ἡ τέντξιρις κὶ βρῆκι τοὺ καπάκ'* (παροιμία).

τ έ τ ο υ ἡ, θεία.

τ έ τ ο ι ο υ ς, ἀντων., *τέτοιους εἶνι.*

τ ζ ι ά λ ι α κ α τά, ἔντερα· *ἂν ῶὶ πατήσου ῶὶ βγάλου τὰ τζιάλιακα.*

τ ζ ι ά μ' τού, γυαλί· τουρκ. cam.

τ ζ ι α μ λ ί κ' τού, χώρισμα μὲ γυαλί.

τ ζ ι ά b α, χάρισμα, δωρεάν· τουρκ. caba· *τζιάba ἔδουιζ τὰ καπνά.*

τ ζ ι α b ά η ς οὑ, ζωέμπορος· τουρ. cambaz.

τ ξ ι g α β έ λ̂' τού, μικρὸ παιδί· *καν̂ένα τσαdούρ' δὰ κάμ'ς νὰ βάλ'ς μέσα τὰ σκασιάρ'κα τὰ τξιgαβέλια σ'.*

τ ξ ί κ α τ α, παίρνω στὴν πλάτη· *πάρι τοὺ πιδὶ τξίκατα.*

τ ξ ι σ β ὲ ς ού, μπρίκι· *ν̂έgαξι τ' φουτιὰ στοὺ οὐτζιάκι σ' κὶ βάλι τοὺ τξισβὲ νὰπιοῦμι καν̂ένα καφούδ'.*

τ ζ ι ό μ, ἄφαντος· *τζιὸμ νὰ γίν'ς.*

τ ζ ι ο υ β ὲ ς ού, μακρὺ πανωφόρι· τουρκ. cüppe.

τ ζ ι ο υ β ο ύ σ' τού, συμπόσιο.

τ ξ ι τ ξ ι ρ ώ ν ο υ, καψαλίζω.

τ ζ ' γ έ ρ ' τού, σηκώτι· τουρκ. ciğer· *ἀμὰν τοὺ τζ'γέρι μ'.*

τ ι κ ν ί ζ ο υ, τεκνίζω, γεννῶ παιδιά· *ἴτς δὲ dικνάει τοὺ μυαλό σ'.*

τ ι κ ν ι φ έ η ς ού, ἀρρωστιάρης· *τιτικνιφέζ'κου ἦταν τοὺ ἄλουγου.*

τ ί κ φ α ή, κεφάλι· *ἴτς νιουνιὸ δὲ τῆς 'πόμ'κι σ' dίκφα τ'ς.*

τ ί λ ο υ ς ού, τὸ ἰνιακὸ κόκκαλο.

τ ι μ ά ρ' τού, περιποίηση· τουρκ. timar· *τοὺν τράβηξα ἕνα τιμάρ'.*

τ ι μ α ρ ε ύ ο υ, περιποιοῦμαι· *τιμαρεύου τὰ ζῶα.*

τ ι ρ ι ά ζ ο υ, ταιριάζω.

τ ι φ τ έ ρ' τού, κατάστιχο.

τ ' ν ά ζ ο υ, τινάζω.

τ ο υ κ ὰ τ τού, χῶρος ποὺ κλείνουν τὰ ζῶα τὸ καλοκαίρι.

τ ο υ β έ λ̂ ' ς ού, ὀκνηρός· τουρκ. tembel.

τ ο υ β ι λ ι ά ζ ο υ, τεμπελιάζω.

τ ο υ β ι λ χ α ν ὰ ς ού, πολὺ ὀκνηρός· τουρκ. tembel-hane.

τ ο υ π ά τ ô' τού, σβῶλος· *σὰ τουπάτô' γίgι.*

τ ο υ π ο ύ σ κ α ή, μακρὺ ραβδὶ μὲ κεφάλι στὴ μιὰ ἄκρη.

τ ο ύ ρ ν α ή, εἶδος ψαριοῦ τῆς λίμνης Λαγκαδᾶ.

τ ο υ ρ φ α d ὸ ς ού, πρώϊμος.

τ ο υ τ κ ά λ̂ ' τού, ψαρόκολλα.

τ ο υ τ ο ύ φ κ α ή, φούντα.

τ ρ α γ ' δ ῶ, τραγουδῶ.

τ ρ α κ ά ζ' τού, σύρτης· *σφάλισι bόρτα· βάλι κὶ τοὺ τρακάζ'.*

τ ρ α κ α λ ά κ̂' τού, ρόδα.

τ ρ α ν ε ύ ο υ, μεγαλώνω, ἀρχ. τρανός· *εἶσι μιγάλους κὶ τρανός.*

τ ρ α ν̂ έ ς, τρανές.

τ ρ ά τ ο υ ς ού, διάστημα. ἰταλ. tratto· *δὲν ἔχου τράτου.*

τ ρ α χ ' λ ι ὰ ή, τραχηλιά, περιτύλιγμα τοῦ λαιμοῦ.

τ ρ ί ν τ ζ α ή, 1) τὸ παιγνίδι ἡ τριάρα, 2) κακὴ ἔκβαση· *τρίντζα ἡ δ'λειά μας.*

τ ρ ο υ ῦ ρ, ἐπίρρ., ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐπίρρ. τρὶς (ἐπιτακτικὰ) καὶ ἐπίρρ. γύρω· *τί ἔρχισι τρουῦρ;*

τ ρ ο υ ϋ ρ ν ῶ, τριγυρνῶ.

τ σ ά κ ν ο υ τού, λεπτὸ ξύλο.

τ σ α λ ὶ τού, θάμνος.

τ σ α λ ο υ κ ό π ο υ ς ού, ἐργαλεῖο ποὺ κόβουν τὰ τσαλιά, τοὺς θάμνους.

τ σ α d ο ύ ρ' τού, τσαντήρι· *ἔπισι τοὺ τσαdούρ'.*

τ σ α ρ τ σ ά ρ α ή, μικρὸ παγούρι γιὰ ρακί.

τ ô β ί κ̂' τού, τσιμούρι· *ôὶ κόλ'σι σὰ τôβίκ̂'.*

τ σ ι α κ ί ρ κ ο υ ς ού, ἐπίθ., μισοώριμος· *τσιακίρκου εἶνι τοὺ καρπούζ'.*

τ σ ι α κ μ ὰ ς ού, τὸ δωμάτιο τοῦ ὀρόφου ποὺ προεξέχει, τὸ σαχνισί.

τσιαλδίζου, καίω· *τσιαλδίσ'καν τὰ γιννήματα.*

τσιάπλιακους ού, πελαργός.

τσιατάλ̂' τού, διχάλα.

τσιαταλίνα-ματαλίνα, τὸ παιγνίδι «τίνος χέρι εἶναι ἀπάνω».

τσιατίζουμι, πειράζομαι, προσβάλλομαι· τουρκ. çatşmak.

τσιατμὰς ού, ξύλινος τοῖχος· τουρκ. çatma· *φούσκουσι οὐ τσιατμάς.*

τσιαχπίνα ἡ, ἄταχτη· τουρκ. çapkin· *αὐτὴ ἡ τσιαχπίνα πουλλὰ παλούκια b'δάει.*

τσ̂ιgκέλ̂' τού, ἀγκίστρι· τουρκ. çengel.

τσιέργα ἡ, κουβέρτα μάλλινη πλουμιστή· *ἅπλουσι τὶς τσιέργις.*

τσιέτα ἡ, ὁμάδα μεγάλων παιδιῶν, tšeta.

τσιέφλιου τού, φλούδα ἀπὸ αὐγό.

τσ̂ιϊνὲς ού, σιαγόνα· *δὰ σ̂ὶ σκίσου τοὺ τσ̂ιϊνέ σ'.*

τσ̂ικμὰς ού, κλαδευτήρι.

τσίλιου, λένε τὸ ἄλογο μὲ τὸ ψαρὶ χρῶμα.

τσιόκτσα, ἀπόκαμα.

τσιόμκα ἡ, μύτη.

τσιουκτίζου, ἀποκάμω.

τσιουμτσιόκ̂' τού, σουβλί· *'κείνις πέτρις 'ποὺ τοὺ δρόμου μας βγῆκαν ἀπὰν σὰτ σιουμτσιόκια.*

τσιούρα ἡ, ποῦτσος.

τσιουρbατζὴς ού, προύχοντας. τουρκ. çorba-ci.

τσιουρbάς ού, σούπα.

τσιουφλίκ̂' τού, τσιφλίκι.

τσιούφτ, ζυγά.

τσ̂ιπλάκ'ς ού, γυμνός· τουρκ. çiplak.

τσ̂ιράκ̂' τού, μαθητευόμενος· τουρκ. çirak.

τσ̂ιρίζου, βγάζω δυνατὴ φωνή, ἀρχ. συρίζω· *τί τσ̂ιρίεις ἔτσ';*

τσ̂ίρλα ἡ, διάρροια· ἀπὸ τὸ ρ. τσιρλῶ· *τσ̂ίρλα τοὺν ἔκουψι.*

τσ̂ίρους ού, ἄπαχο ξερὸ σκουμπρί· *σὰ τσ̂ίρους γίgις.*

τσιρόν' τού, μικρὸ ψάρι τῆς λίμνης Λαγκαδᾶ, σὰν τὴ σαρδέλλα.

τσ̂ίτσ̂φου τού, κωλοδάχτυλο.

τσ̂ιτώνου, τεντώνω· *δγιὲς τουν πῶς τσ̂ιτώθ'κι;*

τσ̂ίφνα ἡ, γκρινιάρα.

τσουβάλ̂' τού, σακί· τουρκ. çuval.

τσουκάλ̂' τού, πήλινη κατσαρόλα. ἰταλ. zucca καὶ κατάλ. -άλι· *φέρι τοὺ τσουκάλ̂' νὰ βάλουμι τὰ φασούλια.*

τσουρτσούλ̂' τού, κρόσι σὲ ὑφαντὸ τραπεζομάντηλο.

τσουτσουνιὰ ἡ, κουτσουλιά.

τσόχα ἡ, μάλλινο ὕφασμα.

Φ

φαγούδ' τού, φαγητό· *φαγούδ' ἔκαμα γιὰ τοὺ βράδ'· ἔκλουσα κάbουσα φύλλα κὶ ἔκαμα μιὰ πίτα μὶ πρασούδια κὶ λίγα τσιρουνούδια.*

φάϊ τού, φαγητό.

φάρα ἡ, γενιά· ἀλβ. fara· *μιγάλ̂' φάρα.*

φαρμασόντ'ς ού, ἰδιότροπος.

φασκιὰ ἡ, ταινία σπαργάνων· λατιν. fascia.

φ ά σ κ ι ο υ μ α τού, σπαργάνωμα.
φ α σ κ ι ώ ν ο υ, φασκιώνω, περιτυλίγω μὲ φασκιά.
φ έ τ ο υ ς, ἐπίρρ. ἐφέτος.
φ ε ύ ν ο υ, φεύγω.
φ ι γ γ ί τ ' ς ού, φεγγίτης.
φ ι λ τ ζ ά ν ' τού, φλιτζάνι· τουρκ. filcan.
φ ι τ ' ν ό ς, ἐπίθ., φετεινός.
φ κ έ λ̃' τού, δικέλλι, ἀρχ. δίκελλα.
φ ' λ ὶ τού, φιλί, ἀρχ. φιλεῖν.
φ ο υ λ ο ύ δ α ἡ, φωλιά.
φ ο υ ν ὴ ἡ, φωνή.
φ ο υ ρ κ ά λ̃ ' τού, σκούπα· *νὰ ὶ μάσ' τοὺ φουρκάλ̃'* (κατάρα).
φ ο υ ρ κ α λ ῶ, σκουπίζω· *φουρκάλ'σα τοὺ σπίτ'.*
φ ο υ ρ ν ι τ ζ ὴ ς ού, φούρναρης· *τώρα κὶ οἱ φουρνιτζῆδις δὲ ψήνουν πίτις.*
φ ο υ σ κ ο υ δ έ δ ρ ' ς ού, ὁ ἀέρας ποὺ ἀνοίγει τὰ δέντρα τὴν ἄνοιξη.
φ ο ύ σ κ ο υ μ α τού, προζύμι.
φ ο ύ τ α ἡ, ὑφαντὴ ποδιά, καθημερινή· *κατέβαδι, μουρὴ τ' φούτα σ' κὶ φαίνουδι τὰ baldoúρα σ'.*
φ ρ ά σ κ α ἡ, σφεντόνα.
φ ρ ί ξ' ἡ, φρίξις, φρίκη, ἀνατριχίλα· *τοὺν ἔπιασι φρίξ'.*
φ υ g α ρ ί τ σ' τού, παπαρούνα· *οὔλου φυgαρίτσια γιόμουδι τοὺ χουρράφι μ'.*
φ ύ λ λ α τά, τὰ φύλλα ποὺ φτιάχνουν τὶς πίτες.
φ υ λ λ ὶ τού, κομμάτι· *δόδι μι ἕνα φυλλὶ καρπούζ'.*
φ ύ ρ α ἡ, ἀπόβαρο.

Χ

χ α β ά ν ' τού, σιδερένιο γουδί· τουρκ. havan· *δῶδι μι κείνου τοὺ χαβανούδ' νὰ σπάσου λίγου πιπερούδ'.*
χ α β ὰ ς ού, σκοπὸς τοῦ τραγουδιοῦ· τουρκ. hava.
χ α β ο ύ ζ α ἡ, δεξαμενή· τουρκ. havuz.
χ α γ ι ά τ ' τού, ὑπόστεγος διάδρομος, ἐξώστης· τουρκ. hayat· *τοὺ χαγιάτι μ' θέλει μούλφισμα.*
χ ά ζ ' τού, εὐχαρίστηση· τουρκ. haz.
χ α ζ ε ύ ο υ, χάσκω.
χ α ϊ β ά ν ' τού, ζῶο. τουρκ. hayvan.
χ α ϊ λ ι ά η ς ού, τεμπέλης· *χαϊλιάηζ πουῦ τοὺ ἔχ'ς τοὺ μυαλό σ';*
χ α ϊ μ α λ ὶ τού, φυλαχτό, τουρκ. hamail.
χ α ϊ μ α ν ὰ ς ού, ἀδέσποτος.
χ α ἴ ρ ' τού, εὐεργεσία, προκοπή· *ἀπ' αὐτὴ τὴ δ'λειὰ δὲν ἔχ' χαΐρ'.*
χ ά ϊ τ α ς ού, χαζός· *ἄει σκάδει χάϊτα κὶ δύ.*
χ ά κ̃ ' τού, δίκιο· *μὶ ἔφαϊ τοὺ χάκ̃'.*
χ α λ ά τ ' τού, ἐργαλεῖο.
χ α λ ε ύ ο υ, ζητῶ.
χ α λ ὲ ς ού, ἀποχωρητήριο· ἀλβ. hale, τουρκ. halâ.
χ α λ ι α χ ο ύ τ ' ς ού, κακοντυμένος.
χ α λ ί σ κ α, ἀληθινά· *χαλίσκα εἶνι αὐτὰ ποὺ ὶ λέου.*
χ α λ ί σ κ ο υ ς, ἐπίθ., ἴδιος, ὅμοιος· *χαλίσκους εἶνι μὶ τοὺν ἀδιρφό τ'.*
χ α λ κ ὰ ς ού, μετάλλινος γύρος, τὸ σιδερένιο ρόπτρο τῆς αὐλόπορτας· τουρκ. halka· *βάλι gλειδαριὰ σ'τ'ς χαλκάδις.*
χ α b ά ρ ' τού, εἴδηση· τουρκ. haber· *χαbάρ' δὲν ἔχ'.*
χ α ρ ὰ ἡ, γάμος, ἀρχ. χαρά. *καλεσμέν' εἶστι στὴ χαρά μας.*

χ α ρ α ὴ ἡ, χάραγμα, αὐγή, ἀρχ. χάραγμα.

χ α ρ ά μ' τού, ἄδικο· τουρκ. haram.

χ α ρ α μ ί ζ ο υ, ξοδεύω ἀνώφελα.

χ α ρ α μ ο υ φ ά η ς ού, ἐκεῖνος ποὺ τρώει τὸ ἄδικο.

χ α ρ τ ξ ι λ ί κ' τού, μικρὸ χρηματικὸ ποσό, γιὰ ἀτομικὰ ἔξοδα· τουρκ. harç-lik.

χ ά ρ τ ς τού, ἀμμοκονία.

χ ά σ κ ο υ, καθαρό· *χάσκου ψουμὶ νὰ πάρ'ς.*

χ α τ ὰ ς ού, κακό.

χ ά χ α ς ού, ἀνόητος· *δγιέ τουν τοὺ χάχα πῶς γιλάει;*

χ ι δ έ κ' τού, χαντάκι· *γιόμουσι τοὺ χιντέκ'.*

χ ι ρ ο ὺ λ' τού, χειρολαβή.

χ λ ά τ σ κ α ἡ, εἶδος παιγνιδιοῦ, ποὺ παίζεται τὸ βράδυ τῆς τυρινῆς Κυριακῆς.

χ λ ι ά ρ' τού, κουτάλι.

χ λ ι ά ρ α ἡ, στοματού· *μὶ εἶσι μιὰ χλιάρα!*

χ λ ι α ρ ο ύ δ' τού, κουταλάκι.

χ λ ι ό ς, ἐπίθ., χλιαρός.

χ' ν έ ρ' τού, ἀπάτη, πάθημα· τουρκ. hüner· *ἄ, μὰ χ'νέρ' ποὺ μὶ ἔπιξι!*

χ ό ρ τ α σ' ἡ, χορτασιά· *'πόψι δὲν ἔ'εις χόρτασ'.*

χ ο υ ζ ο ύ ρ' τού, ἀνάπαυση· τουρκ. huzur.

χ ο ύ ϊ τού, συνήθεια, ἰδίως κακή· τουρκ. huy· *τέτοιου εἶνι τοὺ χούϊ τ'.*

χ ο υ ϊ λ ὴ ς ού, δύστροπος· *δὲν κάμ'ς μὶ αὐτόν· εἶνι χουϊλής.*

χ ο ύ λ α β ο υ ς ού, τρελλός· *στὰ γιράματα τοὺ χάν' καϊένας τοὺ μυαλό τ' κὶ γίνιτι σὰ χούλαβους.*

χ ο υ ρ α τ ὰ ς ού, συζήτηση· *πᾶμι στοὺ χουρατά.*

χ ο υ ρ α τ ε ύ ο υ, συζητῶ.

χ ο υ σ ι ά φ' τού, κομπόστα.

χ ρ ά ζ ο μ α ι, χρειάζομαι· *νὰ μὶ τοὺ δώκ'ς μὶ χράξιτι.*

χ ρ ά μ' τού, κλινοσκέπασμα.

χ ρ ε ί α ἡ, ἀποχωρητήριο, ἀρχ. χρεία· *ρίξι νιρὸ στ' χρεία.*

Χ ρ ι σ τ ο ύ ϊ ν ν α τά, Χριστούγενα.

χ τ ά ζ ο υ, βλέπω· *τί χτάεις;*

χ τ ι κ ι ὸ τού, φθίση.

Ψ

ψ α λ ί θ ρ α ἡ, ἔντομο μὲ οὐρὰ σὰν ψαλίδι.

ψ ῖ μ μ α τ ο ύ ρ' ς ού, ψεύτης· *οὔ! ψῖμματούρ'.*

ψ ῖ ρ ο ύ κ ι α τά, τραχανὰς μὲ νερὸ τῆς στιγμῆς.

ψ ῖ χ α ἡ, ἀρχ. ψίξ.

ψ ο υ ρ ο υ φ ύ τ' ς ού, παιδικὸ ἔκζεμα.

ψ ῦ χ ο ύ δ α ἡ, ψυχή, ἀρχ. ψυχή· *νὰ φᾶμι πίτα ζιστὴ-ζιστὴ νὰ στυλώσ' ψυχούδα μας.*

ΝΙΚΟΣ Β. ΚΟΣΜΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀναγνωστοπούλου Γ., Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι Ζαγορίου, ἐν Θεσσαλονίκῃ 1915.

Ἀνδριώτη Ν., Ἐτυμολογικὸ λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς, Ἀθήνα 1967.

Ἀνδριώτη Ν., Οἱ ἀρχαϊσμοὶ τοῦ σημερινοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Μακεδονίας, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1953, σ. 101-108.

Ἀνδριώτη Ν., Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Χαλκιδικῆς, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1955, σ. 113-120.

Ἀνδριώτη Ν., Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς παλιᾶς Θεσσαλονίκης, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», 1958, σ. 145-150.

Ἀραβαντινοῦ Π., Ἠπειρωτικὸν γλωσσάριον, 1909.

Γεωργίου Χ., Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα Γέρμα Καστοριᾶς, Θεσσαλονίκη 1962.

Θαβώρη Α., Ἡ προέλευση τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου «ἰ» τῶν βορείων νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων, «Ἑλληνικά», 16 (1958-1959), σ. 189-202.

Θαβώρη Α., Τὸ Βελβεντό. Ἱστορία τοῦ ὀνόματος τῆς κωμοπόλεως καὶ ἡ ἐτυμολογία του, «Μακεδονικά», ΣΤ' (1964-1965), σ. 173-195.

Κοσμᾶ Ν., Αἱ ὁδοὶ τῆς Πίνδου, «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία», Δ' (1955), σ. 14-20.

Κοσμᾶ Ν., Τὸ Ἠπειρωτικὸ λαϊκὸ σπίτι, «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία», Ε' (1956), σ. 713-722.

Κοσμᾶ Ν., Ἡ φορεσιὰ τῆς Μπαλάφτσας, «Μακεδονικά», Δ' (1958), σ. 433-440.

Κοσμᾶ Ν., Λαογραφικὰ τῆς Μπαλάφτσας, «Μακεδονικά», ΣΤ' (1964-1965), σ. 211-236.

Κοσμᾶ Ν., Ὁ Λαγκαδᾶς (Ἱστορία-Λαογραφία), Θεσσαλονίκη 1968.

Κυριακίδου Σ τ., Γλωσσικαί τινες παρατηρήσεις ἐκ Γκιουμουλτζίνας Θράκης, «Λαογραφία» 2 (1910), σ. 427-432.

Λίτσα Φ., Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τοῦ Τριφυλιακοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, ἐν Ἀθήναις 1968.

Μπουντώνα Εὐθ., Μελέτη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος Βελβεντοῦ καὶ τῶν περιχώρων αὐτοῦ, ἐν Ἀθήναις 1892.

Νικολαΐδου Κ., Ἐτυμολογικὸν λεξικὸν τῆς Κουτσοβλαχικῆς γλώσσης, ἐν Ἀθήναις 1909.

Παπαδοπούλου Α., Γραμματικὴ τῶν βορείων ἰδιωμάτων τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐν Ἀθήναις 1927.

Πέτσα Φ., Νιάουστα — Γλυτουνιαύστα, «Μακεδονικά», Ζ' (1966-1967), σ. 81-93.

Συμεωνίδου Χ., Πολύγυρος, «Μακεδονικά», ΣΤ' (1964-1965), σ. 196-210.

Συμεωνίδου Χ., Σαμαρίνα, «Μακεδονικά», Ζ' (1966-1967), σ. 200-209.

Τζαρτζάνου Α., Νεοελληνικὴ Σύνταξις, ἐν Ἀθήναις 1946.

Τομπαΐδη Δ., Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Θάσου (διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ), Θεσσαλονίκη 1967.

Τσοπανάκη Α., Τὸ Σιατιστινὸ ἰδίωμα, «Μακεδονικά», Β' (1941-1952), σ. 266-298.

Τσοπανάκη Α., Πολύγυρος, «Μακεδονικά», Δ' (1955-1960), σ. 374-382 καὶ Ζ' (1966-1967), σ. 77-80.

Τσοπανάκη Α., Διαλεκτικὰ Μακεδονίας, «Μακεδονικά», Ε' (1961-1963), σ. 448-457.

Φιλήντα Μ., Γλωσσογνωσία καὶ γλωσσογραφία ἑλληνική, τ. Α' καὶ Β', Ἀθῆναι 1924, τ. Γ', Ἀθῆναι 1927.

Φόρη Β., Τὸ ἀρσενικὸ ἄρθρο «ἰ» στὰ βόρεια νεοελληνικὰ ἰδιώματα, Κοζάνη 1956.

Χατζιδάκι Γ., Γλωσσολογικαὶ μελέται, τ. Α', ἐν Ἀθήναις 1901.

RÉSUMÉ

Nicos B. Cosmas, Le dialecte de Langada (près de Thessalonique).

L'étude est basée sur une collection personnelle, que l'auteur avait fait pendant la décennie 1950-1960 quand'il était maître d'école populaire à Langada.

L'œuvre se divise en quatre parties: A la première, la phonétique, l'auteur discute le traitement des voyelles (développement, disparition, changements généraux, changement des atones *e* et *o* en *i* et *u* respectivement, disparition des atones *i* et *u*, y compris des «impures», c-à-d. de ceux qui proviennent de *e* et *o* resp., et assimilation) et celui des consonnes (développement, changement, métathèse, dissimilation et disparition). A la deuxième partie, la morphologie, il examine le nom en général (article, déclinaison des substantifs, des adjectifs, des numéraux et des pronoms) le verbe, les mots indéclinables, la dérivation et la composition. A la troisième, il examine la syntaxe. Suit la quatrième partie, qui donne le vocabulaire du dialecte.